

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

2022

Aikuissosiaalityö

Saana Mäki & Emma Sandelin

LÄHIVANHEMMAN TUKEMINEN TAPAAMISPAIKKA TENAVATUVASSA

Saana Mäki & Emma Sandelin

LÄHIVANHEMMUUDEN TUKEMINEN TAPAAMISPAIKKA TENAVATUVASSA

Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli tuottaa työväline lähivanhemman tukemiseen tapaamispaikka Tenavatupaan. Tavoitteena oli luoda työväline, jonka avulla lähivanhemmille saadaan tunne osallisuudesta ja kuulluksi tulemisesta. Tapaamispaikka Tenavatupa on Turun Ensi- ja turvakoti ry:n tapaamispaikka, jossa järjestetään tuettuja ja valvottuja tapaamisia lapselle ja hänen etävanhemmalleen. Tarve työvälineelle oli syntynyt Tenavatuvan aikaisempien vuosien asiakaspalautteiden perusteella. Toimeksianto kehittämistyöhön saatiin Tenavatuvan lähijohtajalta.

Lähivanhemmalla tässä työssä tarkoitetaan sitä vanhempaa, jonka luona lapsi on kirjoilla. Tapaajavanhemmalla tai etävanhemmalla tarkoitetaan sitä vanhempaa, joka tapaa lasta tapaamispaikka Tenavatuvassa, jonka luona lapsi ei asu.

Työvälinettä varten selvitettiin haastatteluiden ja kyselylomakkeiden avulla lähivanhempien ja Tenavatuvan työntekijöiden ideoita työvälineeseen liittyen. Käytimme tutkimusosuudessa laadullista tutkimusmenetelmää. Aineistonkeruun menetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu ja kyselylomake. Laadullisen aineiston analyysiin käytettiin sisällönanalyysiä. Aineisto koostui yhden lähivanhemman Teams -haastattelusta, kolmen lähivanhemman ja yhden sijaisvanhemman kyselylomakevastauksista sekä kahden Tenavatuvan työntekijän haastattelusta.

Haastatteluiden pohjalta työpajassa suunniteltiin yhdessä Tenavatuvan työntekijöiden kanssa voimavaralomaketta. Voimavaralomake sisältää voimavaramittariston, jossa on 16 väittämää sekä avoimia kysymyksiä. Voimavaralomakkeen tarkoituksena on selvittää vanhemman voimavaroja ja vanhemman kokemuksia arjen haasteista ja iloista. Voimavaralomaketta on tarkoitus käyttää vanhempien kanssa tukikeskusteluissa, joita Tenavatuvalla on alettu käymään kaikkien vanhempien kanssa.

ASIASANAT:

Lähivanhemmuus, vaativat erotilanteet, valvotut tapaamiset, tapaamisoikeus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sosionom

Spring 2022 | 52 pages, 15 in appendices

Saana Mäki & Emma Sandelin

SUPPORT FOR A CUSTODIAL PARENT IN A CHILD CONTACT CENTRE TENAVATUPA

[Click here to enter text..](#)

The topic of this development work is “support for a custodial parent in a child contact centre Tenavatupa”. A child contact centre Tenavatupa is Turku’s federation of Mother and Child homes and sheltres child contact centre, where monitored visits and supported visits are held. The intention was to create a tool in Tenavatupa that would allow employees to work more with a custodial parent. The goal was to make the custodial parent feel involved and heard. The need for the tool had arisen based on Tenavatupa’s customers feedback from previous years. The assignment was received from Tenavatupa’s immediate manager.

A custodial parent in this work refers to the parent with whom the child is enrolled. A meeting parent or distant parent means a parent who meets a child in a child contact centre Tenavatupa. The child is not registered with him/her.

For the tool, was used interviews and questionnaires to find out from a child contact centre Tenavatupa’s custodial parents, what kind of tool they would benefit from. In addition, were interviewed Tenavatupa’s employees to get the most effective tool available for them. A qualitative research method was used in the research part. A semi-structured thematic interview was chosen as the data collection method. Content analysis was used to analyze the qualitative data. The material consisted of a Teams interview with one custodial parent, questionnaire responses from three custodial parents and one surrogate parent, and an interview with two of Tenavatupa’s employees.

Based on the interviews, a resource form was created to support Tenavatupa’s support discussions. A resource meter and open-ended questions were compiled in the resource form. There are 16 statements in the resource meter. The purpose of the resource form is to find out the parent’s resources and the experiences of everyday challenges and joys. The custodial parent can choose to fill in the resource metrics and answer to open-ended questions or he/she can choose which one to fill out.

KEYWORDS:

Custodial parent, demanding divorce situation, monitored visits, visiting rights

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITON TAPAAMISPAIKKATOIMINTA	8
2.1 Ensi- ja turvakotien liitto	8
2.2 Tapaamispaikkatoiminta vanhemmuuden tukena	9
2.3 Tapaamispaikkatoiminnan palvelut	10
2.4 Työskentely tapaamispaikka Tenavaturossa	11
2.5 Tapaamispaikkatoiminnasta tehtyjä tutkimuksia	13
3 VANHEMPIEN VÄLISET EROT	16
3.1 Vanhempien ero	16
3.2 Eron vaikutukset lapseen	17
3.3 Vaativat erotilanteet	19
3.4 Huoltoriita	20
3.5 Yhteistyövanhemmuus ja rinnakkaisvanhemmuus	22
4 LAPSI TAPAAMISPAIKASSA	24
4.1 Tapaamisoikeus	24
4.2 Lapsen edun varmistaminen tapaamispaikassa	25
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN	27
5.1 Kehittämistyön tavoitteet ja tehtävät	27
5.2 Tutkimus- ja kehittämismenetelmät	28
5.4 Aineisto ja analyysi	30
6 TUTKIMUSTULOKSET JA KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS	32
6.1 Tutkimustulokset	32
6.2 Vanhemman voimavarat -lomake	35
7 YHTEENVETO JA ARVIOINTI	41
7.1 Yhteenveto	41
7.2 Kehittämistyön arviointi ja eettisyys	44
7.3 Voimavaralomakkeen käyttöönotto ja kehittäminen	47
LÄHTEET	48

LIITTEET

Liite 1. Haastattelun lupa-anomus.

Liite 2. Haastattelun saatekirje.

Liite 3. Kyselylomake.

Liite 4. Vanhempien voimavaralomake.

Liite 5. Vanhempien voimavaralomake englanniksi.

KUVAT

Kuva 1. Alustavat teemat työvälineeseen

36

Kuva 2. Voimavaramittariston väittämiä

38

1 JOHDANTO

Teimme kehittämistyömme Turun Ensi- ja turvakodin yhdistyksen tapaamispaikka Tenavatuvalle. Kehittämistyömme tavoitteena oli kehittää työväline, jonka avulla lähivanhemmat saisivat tukea omaan vanhemmuuteensa. Tämän lisäksi työvälineen käytön tavoitteena oli lisätä lähivanhemman tunnetta osallisuudesta ja kuulluksi tulemisesta. Saimme toimeksiannon tapaamispaikka Tenavatuvalta, jossa oli aikaisempien vuosien asiakaspalautteiden pohjalta noussut tarve lisätä työskentelyä lähivanhemman kanssa.

Tällä hetkellä Tenavatuvalta keskitytään lähes ainoastaan tapaajavanhemman kanssa tehtävään vanhemmuustyöskentelyyn. Lähivanhemman kanssa työskentely jää hyvin vähäiselle, lähinnä kuulumisten vaihdon tasolle. Tärkeää kuitenkin olisi saada vanhemmuustyöskentelyä tuotua enemmän myös lähivanhemmille, jotta heidänkin äänensä saataisiin kuuluviin. Työväline kehitettiin yhdessä Tenavatuvan työntekijöiden ja lähivanhempien kanssa, jotta se vastaisi mahdollisimman hyvin sekä työntekijöiden että asiakkaiden tarpeita.

Kehittämistyöprosessimme lähti liikkeelle syksyllä 2021, jolloin saimme toimeksiantajaltamme aiheen kehittämistyöllemme. Olimme molemmat ensimmäistä kertaa tutkimus- ja kehittämistyön äärellä, joten koimme tärkeäksi prosessin alussa lukea muita aihetta koskettavia tutkimustöitä ja perehtyä kehittämistyöhömme liittyviin teemoihin huolellisesti. Teimme kattavan tutkimussuunnitelman, jonka pohjalta meidän oli helppo siirtyä toteuttamaan kehittämistyötämme.

Kehittämisprosessiimme kuului tutkimuksellinen osuus, joka tuki kehittämistyömme aiheensaannosta. Haimme Turun Ensi- ja turvakodilta tutkimuslupaa loppuvuodesta 2021 ja keräsimme tutkimusaineiston alkuvuodesta 2022. Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu. Haastattelimme yhtä lähivanhempaa ja kahta Tenavatuvan työntekijää. Haastatteluiden lisäksi keräsimme lähivanhemmilta mielipiteitä kyselylomakkeen avulla. Haastatteluiden analyysien jälkeen aloimme kehittämään työvälinettä työpajatyöskentelyn avulla yhdessä Tenavatuvan työntekijöiden kanssa.

Kehittämistyön lopputuloksena syntyi voimavaralomake luomaan raameja lähivanhemman ja työntekijän välisiin tukikeskusteluihin. Voimavaralomakkeeseen kokosimme Likert-asteikollisen mittariston, jossa oli väittämiä liittyen vanhemman voimavaroihin. Sen

lisäksi lomakkeessa oli avoimia kysymyksiä liittyen arjen haasteisiin sekä iloihin. Halusimme suunnitella työvälineen, jonka käyttö olisi joustavaa ja selkeää sekä lähivanhemmille että työntekijöille.

Olemme käsitelleet kolmessa ensimmäisessä pääluvussa kehittämistyöhöme liittyvää tietoperustaa. Koimme tärkeäksi heti kehittämistyömme alussa kertoa Ensi- ja turvakotien liitosta sekä tapaamispaikkatoiminnasta ja niiden palveluista. Tapaamispaikoissa on kahdenlaisia tapaamisia; valvottuja ja tuettuja tapaamisia ja sen lisäksi valvottuja vaihtoja (Ensi- ja turvakotien liitto 2021b). Kolmannessa pääluvussa olemme tarkastelleet vanhempien eroa eri näkökulmista ja eri vanhemmuuden muotoja. Koimme tärkeäksi tarkastella vanhempien lisäksi eroa myös lapsen näkökulmassa, sillä vanhempien ero koskettaa aina myös lapsia. Neljännessä pääluvussa tuomme esille lapsen tapaamisoikeutta ja sitä, miten lapsen etu varmistetaan tapaamispaikassa.

Viidennessä pääluvussa kerromme kehittämistyömme toteutuksesta ja asettamistamme tavoitteista. Kerromme perustellen, mitä tutkimus- ja kehittämismenetelmiä käytimme prosessin aikana. Luvussa tuomme myös esille sen, mitä analyysikeinoja käytimme aineistomme analysoinnissa. Pääluvussa kuusi esittelemme tutkimustulokset sekä luomamme työvälineen. Kerromme tarkemmin, miten etenimme työvälineen kehittämisen eri vaiheissa. Tämän työn viimeisessä eli seitsemännessä pääluvussa avaamme yhteenvedon muodossa koko kehittämisprosessia syksystä 2021 kevääseen 2022. Pohdimme prosessin luotettavuutta sekä eettisyyttä. Viimeiseksi olemme koonneet yhteen ajatuksiimme työvälineen käyttöönotosta ja sen mahdollisesta kehittämisestä tulevaisuudessa.

2 ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITON TAPAAMISPAIKKATOIMINTA

2.1 Ensi- ja turvakotien liitto

Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen lapsi- ja perhejärjestö, joka on perustettu vuonna 1945. Liiton tarkoituksena on edistää haavoittuvassa asemassa elävien ihmisten oikeuksia sekä lisätä yhteiskunnan kestävä kehitystä. Ensi- ja turvakotien liiton 30 eri jäsenyhteisöä ympäri Suomea auttavat perheitä ja lapsia turvattomissa ja vaikeissa oloissa. Niiden tehtävänä on myös ennaltaehkäistä perheväkivaltaa. (Ensi- ja turvakotien liitto 2021d.)

Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten tapaamispaikoissa vallitsevat jäsenten kanssa yhdessä laaditut laatuksiteerit. Toiminnassa kiinnitetään huomiota lasten ja aikuisten turvallisuuteen, toimintaa kehitetään ja arvioidaan suunnitelmallisesti, tapaamispaikan työntekijöillä on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain mukainen koulutus, tapaamiset perustuvat viranomaisten tekemiin päätöksiin ja vahvistamiin sopimuksiin. Tapaamispaikoissa dokumentointi on osa asiakastyötä, vanhemmille annetaan tukea yhteistyövanhemmuuden toteuttamiseen, lapsen oikeus on ylläpitää suhdetta molempiin vanhempiin turvallisesti sekä lasta suojataan tapaamisten aikana vanhempien välisiltä ristiriidoilta. (Ensi- ja turvakotien liitto 2021b.)

Jäsenyhdistykset ylläpitävät kymmentä ensikotia, seitsemää päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia, 19 turvakotia ja 16:ssa eri yhdistyksessä järjestetään tapaamispaikkatoimintaa. Jäsenyhdistysten palveluita käyttää vuosittain yli 23 000 henkilöä, joista lapsia on noin 6600. Osa yhdistyksistä keskittyvät enemmän avopalveluihin. (Ensi- ja turvakotien liitto 2021e.)

Ensi- ja turvakotien liiton ydiosaamiseen kuuluu avun antaminen ja vakauden tuominen perheille kriisin keskellä. Eurooppaa on kohdannut ennennäkemätön kriisi, ja huoli haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten ja perheiden selviämisestä on suuri. Ensi- ja turvakotien liiton pääsihteeri Riikka Särkelä kertoi, että he valmistelevat toimia, joilla voidaan parhaiten auttaa Suomeen saapuvia perheitä niin itse kuin yhteistyössä muidenkin järjestöjen kanssa. Ensi- ja turvakotien liitolla on ennestäänkin kokemusta sotaa paen-

neiden perheiden auttamisesta. Vuosina 2012–2017 toteutettiin ”Vauvaperhe turvapaikanhakijana” ja ”Lapsiperhe turvapaikanhakijana”- hankkeet. Hankkeissa vietiin liiton osaamista turvapaikanhakijalasten hyväksi vastaanottokeskuksiin ja se tarjosi tukea muun muassa vanhemmuuteen sekä lapsen ja vanhemman vuorovaikutukseen. (Ensi- ja turvakotien liitto 2022f.)

2.2 Tapaamispaikkatoiminta vanhemmuuden tukena

Tapaamispaikkatoiminnan tarkoituksena on tukea lapsen ja hänen etävanhempansa turvallisia tapaamisia, sekä tukea lapsen ja häntä tapaavan vanhemman välistä suhdetta. Tapaamispaikoissa tärkeinä lähtökohtina pidetään lapsen näkökulmaa ja lapsen etua turvallisiin kohtaamisiin. Lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonnalla huolehditaan siitä, että lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 2§:ssä tarkoitettu tapaamisoikeus toteutuu lapsen edun mukaisesti. Tapaamispaikkatoiminta mahdollistaa lapsen ja vanhemman välisen tapaamisen silloin, kun se ei muuten ole mahdollista turvallisuussyistä, esimerkiksi tapaajavanhemman mielenterveys- tai päihdeongelmien vuoksi. (Ensi- ja turvakotien liitto 2021b; Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 2§.)

Tapaamispaikassa keskiössä on aina lapsen etu. Lapsuutta suojellaan järjestämällä lapselle turvallinen tapaaminen vanhemman kanssa. Lapsen tukeminen ja kuuleminen sekä yhteyden säilyttäminen vanhempiinsa ja sukulaisiinsa ovat etusijalla. Lisäksi vanhempia autetaan ymmärtämään lapsen fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia tarpeita. Tapaamispaikan työntekijöillä on oltava rohkeutta olla lapsen puolella ja tuoda lapsen ääni kuuluviin. Tärkeää on, että työntekijät pystyvät ottamaan vaikeitakin asioita puheeksi ja herättämään niistä keskustelua. Työntekijät huolehtivat myös siitä, että tapaamiset sujuvat aikataulujen mukaisesti tapaamispaikan toimintaperiaatteita noudattaen. (Ensi- ja turvakotien liitto 2021b.)

Asiakkaiden osallisuus on tapaamispaikassa merkittävässä roolissa. Oleellista on, että niin vanhemmat kuin lapsikin tulevat kuulluiksi ja nähdyiksi. Tapaamispaikassa lapsen osallisuus on sitä, että lapsi voi olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Lapselle kerrotaan kaikki asiat lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Vanhempia autetaan näkemään asioita lapsen näkökulmasta. (Ensi- ja turvakotien liitto 2021b.)

Tapaamispaikoissa oli vuonna 2020 2788 asiakasta eri puolella Suomea. Yleisimpiä syitä siihen, että perhe tarvitsi tapaamispaikan apua, olivat vanhempien riitaisuus tai tapaajavanhemman mielenterveys- tai päihdeongelmat. 40 % perheistä oli päätynyt tapaamispaikan asiakkuuteen sosiaaliviranomaisen päätöksellä. Noin kolmannes perheistä tulee lastenvalvojan vahvistamalla sopimuksella sekä vajaa kolmannes oikeuden päätöksellä tai määräyksellä. (Ensi- ja turvakotien liitto 2021c.)

2.3 Tapaamispaikkatoiminnan palvelut

Tapaamispaikoissa järjestetään kahdenlaisia tapaamisia; valvottuja ja tuettuja tapaamisia. Näiden lisäksi tapaamispaikoissa järjestetään valvottuja vaihtoja. Tapaamisissa lapsi on aina keskiössä. Tapaamiset toteutetaan lapsen edusta huolehtien ja tilannetta lapsen näkökulmasta tarkastellen. Tapaamisten ohessa pystytään tekemään vanhemmuustyöskentelyä enimmäkseen tapaajavanhemman kanssa. (Ensi- ja turvakotien liitto 2021b.) Tapaamispaikan ohjaaja voi myös päättää, että tapaamista tai valvottua vaihtoa ei suoriteta tai se keskeytetään, mikäli se on välttämätöntä lapsen edun varmistamiseksi. Näissä tapauksissa ohjaajan on annettava lastenvalvojalle tarkka kirjallinen selvitys, miksi tapaaminen tai vaihto on peruttu tai keskeytetty. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 27§.)

Valvotuilla tapaamisilla tarkoitetaan sitä, että työntekijä on koko tapaamisen ajan näkö- ja kuuloetäisyyden päässä lapsesta ja tapaajavanhemmasta. Valvotun tapaamisen kesto voi olla enimmillään kolme tuntia. Valvottujen tapaamisten on tarkoitus ehkäistä uhkia, joiden vuoksi tapaamiset ovat alun alkaen määritelty valvotuiksi. (THL 2021.) Tapaamiset voidaan määrätä valvotuiksi esimerkiksi tapauksissa, joissa perheessä on esiintynyt väkivaltaa tai joissa vanhempien välit ovat muusta syystä kärjistyneet (Antila & Kölni 2006, 14). Valvotuissa tapaamisissa työntekijöitä on aina vähintään kaksi. Tapaamisissa käytetään tulkkia, jos tapaamista valvova työntekijä ei ymmärrä vanhemman ja lapsen käyttämää kieltä. (THL 2021.)

Tuetuissa tapaamisissa työntekijän tehtävänä on vastata tapaamisen aloituksesta ja lopetuksesta ja työntekijä on käytettävissä koko tapaamisen ajan. (THL 2021; Turku 2022). Tuetuissa tapaamisissa valvomisen tarve ei ole yhtä jatkuvaa kuin valvotuissa tapaamisissa. Tuen avulla varmistetaan tapaamisten sujuminen ja lapsen edun varmistaminen. (Ensi- ja turvakotien liitto 2021b.) Työntekijä on saatavilla ja kuuloetäisyydellä koko tapaamisen ajan (THL 2021).

Lapsen ja vanhemman välinen tapaaminen voidaan toteuttaa myös niin, että tapaamisen aloitus ja lopetus ovat valvottuja (Laki lapsen ja huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361, 9 b §). Valvottujen vaihtojen tarkoituksena on varmistaa lapsen turvallinen siirtyminen vanhemmalta toiselle. Valvotun vaihdoin on tarkoitus suojella lasta muun muassa vanhempien välisiltä ristiriidoilta. Vaihto toteutetaan aina tapaamissopimuksen mukaisesti. (Ensi- ja turvakotien liitto 2021b.)

2.4 Työskentely tapaamispaikka Tenavatuvassa

Turun Ensi- ja turvakoti ry:n tapaamispaikka Tenavatupa järjestää Turussa valvottuja ja tuettuja tapaamisia. Näiden lisäksi Tenavatuvalla järjestetään valvottuja vaihtoja. Tenavatuvalla on järjestetty lasten ja vanhempien välisiä tapaamisia vuodesta 2000. (Turun Ensi- ja turvakoti ry 2021.)

Tapaamispaikka Tenavatuvassa työntekijöillä on laaja osaaminen, etenkin eroperheiden ja lastensuojeluperheiden parissa työskentelystä (Turun Ensi- ja turvakoti ry 2021). Henkilökunnan osaamiseen kuuluu muun muassa trauma- ja kriisikoulutus, eroneuvo- ja lasten erovertaisohjaajan ja sovittelijan koulutus, lapset puheeksi -menetelmä osaaminen, neuvonpito- osaaminen ja vuorovaikutukseen liittyvä osaaminen. Henkilökuntaa koulutetaan jatkuvasti lisää ja muun muassa kriisi- ja traumakoulutuksiin on saatavana jatko- ja täydennyskoulutuksia. Tenavatuvan työyhteisössä kaikilla on eri määrä kokemusta alalta, joka rikastuttaa koko henkilökuntaa.

Tenavatuvan työntekijän haastattelussa (1.3.2022) kävimme läpi Tenavatuvan asiakasprosessia sekä sitä, miten hän kokee tällä hetkellä lähivanhempien tukemisen tapaamisprosessin aikana. Tapaamispaikka Tenavatuvassa asiakkuus alkaa oikeudenpäättökäällä, lastenvalvojan vahvistamalla vanhempien keskinäisellä sopimuksella tai sosiaalityöntekijän maksusitoumuksella. Valvonnan tarpeet määräävät viranomaiset. Työskentelyn alussa kartoitetaan perheenjäsenten odotukset, tavoitteet tapaamisille ja syyt, miksi tapaamiset on tarkoitus järjestää Tenavatuvalla. Vanhemmat saapuvat erikseen Tenavatupaan ja molemmille vanhemmille pidetään erikseen alkuhaastattelu. Alkukeskusteluissa voi olla mukana esimerkiksi tukihenkilö, jos lapsi on sijaishuollossa.

Työntekijä kertoi, että alkuhaastattelussa kartoitetaan ja kuullaan kaikkien osapuolten mielipiteitä ja toiveita tapaamisten suhteen. Alkukeskustelut ovat hyvin tärkeitä ja niissä

on tärkeää käydä läpi taustoja ja sitä, miten vanhempi pystyy tukemaan lasta tapaamisten aikana. Työntekijät saavat myös tietoa, miten he voivat tukea vanhempia prosessin aikana. Toisessa työntekijähaastattelussa, jonka toteutimme työntekijän toiveesta sähköpostikyselynä, tuli esille, että keskustelujen pohjana käytetään kysymyslistaa, joka antaa rungon keskusteluille. Lasten kanssa alkukeskustelu käydään läpi lapsen ikätaso huomioiden. Alkuhaastattelujen yhteydessä on mahdollisuus tutustua tiloihin, työntekijöihin sekä Tenavatuvan toimintakäytäntöihin. Lapsi voi tavata työntekijää alussa yksin, jos lapsi ja vanhempi siihen suostuvat.

Alkuhaastattelujen jälkeen sovitaan ajat, jolloin tapaamiset järjestetään. Viranomaisten päätöksessä on sovittuna tapaamisaikojen kesto, kuinka usein tapaamisia järjestetään ja onko tapaamiset valvottuja vai tuettuja. Tapaamisissa asiakasperheille varataan oma tila, jolle luodaan puitteet lapsen ja vanhemman mahdollisimman häiriöttömälle, turvalliselle ja lapsilähtöiselle tapaamiselle. Turvallinen ja lapsilähtöinen tapaaminen varmistetaan työntekijöiden läsnäololla ja ammattitaidolla. Tapaamiset toteutetaan lapsen ehdoilla ja Tenavatuvalla ollaan tarkkoja siitä, että tilat ovat turvallisia. Asiakkaiden asiakastiedot ovat salassa pidettäviä ja henkilökuntaa sekä asiakkaita sitoo vaitiolovelvollisuus.

Työntekijän haastattelussa juttelimme myös vanhemmuustyöskentelystä. Työntekijä kertoi, että tapaajavanhempi saapuu tapaamiseen aina 15 minuuttia ennen lähivanhemmaa ja lasta. Tällöin on mahdollisuus tarkistaa tapaajan kunto tapaamista varten sekä mahdollisuus tehdä tapaajavanhemman kanssa vanhemmuustyöskentelyä. Vanhemmuustyöskentelyä voidaan toteuttaa muun muassa juttelemalla ja käymällä läpi tulevaa tapaamista. Lähivanhempi tuo lapsen ja hakee lapsen sovittuun aikaan. Lähivanhemman kanssa työntekijällä on aikaa keskustella vain pari minuuttia ovella. Työntekijä kehuu esimerkiksi siitä, että vanhempi jaksaa tuoda lasta tapaamisiin.

Tapaamisen jälkeen tapaajavanhempi jää vielä 15 minuutiksi odottamaan, että lähivanhempi ja lapsi ovat päässeet turvallisesti lähtemään. Sen aikana käydään läpi kulunutta tapaamista pohjautuen työntekijöiden havaintoihin. Tapaajavanhemmalla on myös mahdollisuus esittää kysymyksiä tai jutella tapaamisesta. Tapaajavanhemman kanssa toteuttavassa vanhemmuustyöskentelyssä tärkeää on vanhemmuuden vahvistaminen muun muassa auttamalla vanhempaa tunnistamaan lapsen tarpeet ja tunteet sekä huomioimalla vanhemman onnistumiset.

Tapaamispaikka Tenavatuvasa on otettu käyttöön alkuvuodesta 2022 tukikeskustelumalli, joka voidaan tarvittaessa pitää molempien vanhempien kanssa tai yksittäin. Tukikeskustelua voidaan käyttää tilanteissa, joissa siirrytään eri tapaamismuodosta toiseen, esimerkiksi valvotuista tapaamisista tuettuihin tapaamisiin tai, jos vanhemmat kokevat tarvitsevansa tukea johonkin asiaan. Jos tapaamiset siirtyvät kotiin ja siirrytään valvotuun vaihtoon tai asiakkuus päättyy kokonaan, tukikeskusteluissa voidaan käydä vanhempien kanssa läpi, millaisista asioista toista vanhempaa tulee tiedottaa ja mistä asioista tulisi jutella. Tukikeskusteluista käytettiin ennen termiä välikeskustelu. Termiä välikeskustelu käytettiin ennen tapaamispaikkatoiminnan kilpailutusta, jolloin keskustelut toteutettiin säännöllisesti prosessin alku- ja loppukeskustelun välissä.

Työntekijän haastattelussa keskustelimme myös siitä, miten Tapaamispaikka Tenavatuvalle tuetaan lähivanhempia. Työntekijä mainitsi tilanteen, jolloin lähivanhempia tuo lapsen tapaamiseen. Ovella on muutamia minuutteja aikaa keskustella. Kiitetään, keuhataan ja kohdataan kiireettömästi. Tämän lisäksi lähivanhempaan voidaan olla yhteydessä puhelimitse, joko puheluilla tai tekstiviesteillä. Työntekijän mukaan lähivanhemmat eivät itse hirveästi ota yhteyttä esimerkiksi soittamalla. Lähivanhemman kanssa voidaan myös pitää erikseen tapaaminen, jos lähivanhemmalla on esimerkiksi epävarma olo siitä, miten tapaamiset sujuvat.

2.5 Tapaamispaikkatoiminnasta tehtyjä tutkimuksia

Tutkimuksia tapaamispaikkatoimintaan liittyen on tehty jonkin verran. Useissa tutkimuksissa on keskitytty enemmän tapaajavanhemman ja lapsen tukemiseen ja kuulemiseen eikä niinkään lähivanhemman. Aikaisemmissa tutkimuksissa on myös käsitelty lapsen osallisuutta sekä lapsen ja tapaajavanhemman kokemuksia tapaamisten onnistumisista. Emme löytäneet aikaisempia tutkimuksia liittyen lähivanhemmuuden tukemiseen tapaamisprosessin aikana.

Tutkielmassa ”Valvotusti tavattu- valvottu tapaaminen lapsen kokemuksena” Haapa (2007) tutkii lapsen kokemuksia valvotuista tapaamisista. Haapa on keskittynyt tutkimuksessaan 13–20-vuotiaisiin, jotka ovat nuorempina tavanneet vanhempansa valvotusti. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää nuoren kokemuksia valvotuista tapaamisista: mitä nuoret muistavat tapaamisista ja mitä he ajattelevat tapaamisista jälkeen päin. (Haapa 2007, 46–47.) Suurimmaksi osaksi nuorten mieleen olivat jääneet ne asiat, joita he olivat konkreettisesti tehneet vanhempiensa kanssa tapaamisen aikana. Nuoret olivat

kokeneet tapaamispaikan turvallisena paikkana tavata vanhempansa, jonka luona he eivät asuneet. (Haapa 2007, 63–64.)

Uuskoski (2012) käsittelee tutkimuksessaan välikeskustelumallin tarvetta ja sen kehittämistä tapaamispaikassa. Välikeskustelun tarve nousi esille työyhteisön kehittämispäivällä. Välikeskustelun tavoitteena oli tukea vanhempaa tapaamisprosessin aikana, jotta tapaamiset toteutuisivat sujuvasti ja mahdollisiin ongelmiin voitaisiin puuttua ajoissa. Keskustelun tarkoituksena olisi myös tukea tapaajavanhempaa, jotta hän pystyisi luomaan lapselle turvallisuuden tunteen tapaamisen aikana. Välikeskustelujen avulla oli myös mahdollista saada lapsen ääni kuulluksi, koska sen ei koettu olleen riittävää tapaamisten aikana. Haastattelujen tulosten perusteella välikeskustelut keskittyivät useimmiten lapseen sekä lapsen ja tapaajavanhemman väliseen suhteeseen. (Uuskoski 2012, 52–53.)

Ahtola-Poiesz (2014) on tutkinut asiakkaan kuulemisen mahdollisuuksia tapaamispaikatoiminnassa. Opinnäytetyössään Ahtola-Poiesz (2014) on tutkinut välikeskustelumallin toimivuutta ja sitä, miten eri tapaamispaikat kuulevat asiakasta tapaamisprosessin aikana. Tapaamispaikan työntekijöiden mukaan asiakkaalla on mahdollisuus tulla kuulluksi alkuhaastatteluissa, ennen tapaamisia sekä niiden jälkeen. Tapaajavanhemmalla ja lapsella on myös mahdollisuus tulla kuulluksi tapaamisten aikana. Joissakin tapaamispaikoissa asiakkailla on myös tarvittaessa mahdollisuus olla puhelimitse tai sähköpostin välityksellä yhteydessä tapaamispaikkaan. Tutkimuksessa tuli ilmi, että kaikilla tapaamispaikoilla ei ole riittävästi resursseja asiakkaiden kuulemisen toteuttamiseksi. (Ahtola-Poiesz 2014, 27.)

Jenna Huovinen (2021) on tutkinut, voidaanko rinnakkaisvanhemmuuden avulla lisätä lapsen turvallisuutta vanhempien välisessä vaativassa erotilanteessa. Tutkielmassaan Huovinen haastatteli fokusryhmähaastatteluin Turvassa-hankkeen työntekijöitä, olosuhdeselvityksiä tekeviä sosiaalityöntekijöitä sekä lastenvalvojia. Turvassa-hankkeen työntekijöiden mukaan vanhempien välinen rinnakkaisvanhemmuus lisäisi lapsen turvallisuuden kokemusta. Työntekijöiden mukaan lapsen turvallisuudentunne kohenisi, jos vaativan erotilanteen aiheuttamaa stressiä ja jännitystä saataisiin vähennettyä rinnakkaisvanhemmuuden avulla. Rinnakkaisvanhemmuuden toteutuminen vaatii vanhemmilta sitä, että he unohtavat ajatuksen yhteisvanhemmuuden tavoittelusta. (Huovinen 2021, 46–47.)

Vanhakartano (2021) on tutkinut lapsen asemaa ja osallisuutta vaativissa erotilanteissa. Pro gradu -tutkielmassaan Vanhakartano tuo esille, että lapsi on vanhempien huoltoridoissa usein sivullinen uhri. Lapsen ääni ikään kuin hukkuu vanhempien alle. (Vanhakartano 2021, 27.) Tutkimuksen tulosten mukaan vanhempien väliset ristiriidat ja kommunikaatiovaikeudet heijastuvat lapsen hyvinvointiin. Lapsia ei kuulla eikä nähdä riittäväällä tavalla eikä lasten osallisuus pääse toteutumaan. (Vanhakartano 2021, 72.)

3 VANHEMPIEN VÄLISET EROT

3.1 Vanhempien ero

Ero on iso ja monitahoinen prosessi, jolla on monia ulottuvuuksia. Ero merkitsee puolisoille monia menetyksiä. Eron myötä menetetään rakkauden kohde, läheinen ystävä, mahdollisesti puolison sukulaiset ja ystävät, osa omaisuudesta, yhteiset kokemukset sekä eron myötä saattaa särkyä yhteiset tulevaisuuden suunnitelmat ja unelmat. (Aaltonen 2015, 23.) Huomioon on kuitenkin otettava myös se, että erossa ei ole kyse pelkästään menetyksistä vaan erossa ihminen saa elämänsä jotakin uutta menetettyjen asioiden tilalle (Kiiski 2012, 162).

Noin joka toinen avo- tai avioliitto päättyy eroon, joissa usein on osallisena myös lapsia (Korhonen 2021). Suomessa eroaa vuosittain 13 000–14 000 avioparia (Kiiski 2012, 162). Vuoden 2019 tutkimuksen mukaan kahdessa kodissa asuvia lapsia oli 110 000. Uusperheissä puolestaan asuu noin 10 % lapsista, eli kaiken kaikkiaan 106 625 alle 18-vuotiasta lasta. (Tilastokeskus 2020).

Eroon liittyvän psyykkisen prosessin työstäminen vie vanhemmilta paljon aikaa ja voimavaroja. Psyykinen eroprosessi etenee monen eri vaiheen kautta. Eroprosessi on yksilöllinen ja se voi olla jopa vuosien mittainen prosessi. Ensimmäinen vuosi on usein pahin, sillä vahvat tunteet ovat silloin päällimmäisenä. Ensivaiheessa moni saattaa reagoida eroon hyvin vahvoilla tunteilla, kuten surulla tai vihalla. Osa saattaa lamaantua ja defenssin omaisesti kieltäytyä hyväksymästä eroa. Usein vasta alkuvaiheen shokin jälkeen aletaan ymmärtämään, että ero on tosiasia ja pystytään suuntaamaan ajatuksia tilanteeseen sopeutumiseen ja tulevaisuuteen. (Aaltonen 2015, 24).

Ero on koko perheelle kriisi, joka vie jokaiselta voimavaroja. Ero saattaa herättää monenlaista tunteita kuten vihaa, syyllisyyttä, katkeruutta ja surua. Näiden tunteiden keskellä vanhempien pitäisi kuitenkin pystyä sopimaan lasta koskevista asioista, kuten lapsen hullosta ja tapaamisista. Eron hetkellä vanhemmat saattavat helposti keskittyä vain omaan pahaan oloonsa unohtaen lapsen ja sen, miten ero vaikuttaa myös lapseen. Vanhempien olisi kuitenkin tärkeää muistaa, että lapsen ei kuulu jäädä yksin huoliensa kanssa. (Taskinen 2001, 12–15.)

3.2 Eron vaikutukset lapseen

Lapsiperheessä ero koskettaa aina vanhempien lisäksi myös lapsia (Hermanson 2015). Ero aiheuttaa sen, että väistämättä suhde lapseen sekä lapsen kanssa vietettävä yhteinen aika muuttuvat (Aaltonen 2015, 23). Vaikka vanhemmat eroaisivat kuinka sovussa tahansa, lapsen kannalta ero on uhka. Lapsi voi kokea hylkäämisen tunnetta jopa aikuisuuteen saakka, mikäli vanhemmat eivät onnistu lapsen tukemisessa ja lohduttamisessa. Lapselle voi tulla pelko siitä, että niin lähtevä vanhempi kuin kotona oleva vanhempi hylkäävät hänet. (Hermanson 2015.)

Vanhempia on tärkeää kannustaa puhumaan avoimesti kaikista isoista perhe-elämän muutoksista sekä kuuntelemaan myös lasten ajatuksia ja toiveita muutoksiin liittyen. Erosta on puhuttava lapselle asianmukaisesti niin, että lapsen on mahdollista ymmärtää, mitä tapahtuu. Eron johtaneiden syiden ymmärtäminen voi helpottaa lasta käsittelemään eroa. (Vanhakartano 2021, 5). Tärkeää kuitenkin on, että aikuiset tekevät yhdessä päätökset liittyen asumiseen ja raha-asioihin, eikä lasta sekoiteta mukaan aikuisten välisiin keskusteluihin. Varhaisen tuen saaminen voi ennaltaehkäistä ristiriitojen kärjistymistä ja riitelyä vanhempien välillä. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2020d.)

Eron myötä tarkastelun alaiseksi tulevat lapsen kiintymyssuhde vanhempiinsa sekä arjen järjestelyihin liittyvät asiat. On osoitettu, että avioero ja sitä kautta yksinhuoltajuus ovat riski lapsen sosiaaliselle huono-osaisuudelle ja mielenterveysongelmille. Riskiin vaikuttaa kuitenkin eroa edeltäneet tapahtumat sekä se, miten vanhemmat toimivat erotilanteessa; vanhempien riitaisuus, syyttely ja syyllistäminen hankaloittavat lapsen sopeutumista uuteen elämäntilanteeseen. Vanhempien kyky rakentavaan ajatteluun, päätöksentekoon, käsittelytapaan ja lapsen huomioimiseen puolestaan suojaavat lasta. (Korhonen 2021.)

Lapsen näkökulmasta tarkastellen erosta voi seurata ei-toivottuja muutoksia, kuten muutto toiselle paikkakunnalle, koulun vaihto, harrastuksen loppuminen, kavereiden katkeaminen ja vanhempien taloudellisen tilanteen heikentyminen. Nämä voivat osaltaan altistaa lapsen yksinäisyydelle ja kiusatuksi tulemiselle. Erosta voi aiheutua lapselle myös lyhykestoinen kriisi, joka voi oirehtia tavalla tai toisella. Oireilu voi näkyä erilaisina käytöksen ja tunne-elämän vaikeuksina. Se voi tarkoittaa muun muassa uniongelmia, alavireisyyttä, vanhempiin takertumista tai raivokohtauksia. Oireiluun voi näiden lisäksi liittyä lapsen kateutta, syyllisyyden tunteita tai pelkoa. (Korhonen 2021.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus pätee myös erotilanteissa. On muistettava, että kaikki lapset ovat yhdenvertaisia ja oikeutettuja hyvään elämään sekä hyvinvointiin. Sen lisäksi aikuisen on otettava selvää, mitä lapsi ajattelee erosta ja eron vaikutuksista. Vanhempien on myös huomioitava lasten omat mielipiteet heidän arjestaan. Lasten asioista päätäessä on aina asetettava lapsen etu ensisijalle. (Muukkonen & Valtomaa 2021, 11.)

Vanhempien erotessa on päätettävä, kumman vanhemman luokse lapsi muuttaa. Lapsella on virallisesti oltava yksi asuinosoite. (Lapsiasiain Lakitoimisto oy 2021.) Vanhempien on yhdessä otettava kantaa lapsen asumisjärjestelyihin. On tutkittu, että vuoroasuminen nuoruusiällä vähentää eron aiheuttamia mielenterveysongelmia ja psykosomaattisia vaivoja. Pienten lasten kohdalla tutkimusta on tehty vasta vähän, joten tästä ryhmästä luotettavaa tutkimustulosta ei ole saatavilla. Vuoroasumisessa huomioitavaa on lapsen herkkyys stressille. Jatkuva pakkaaminen ja matkustaminen vanhemman luota toiselle voi aiheuttaa lapselle stressiä ja jatkuvuuden puutetta. Vuoroasumiseen liittyy myös kommunikaatoriskejä sekä uhka lasta koskevien asioiden tippumisesta kahden kodin väliin. Sen lisäksi riskinä on, että lapsen psyykkiseen kehitykseen liittyvät prosessit voivat jäädä kesken, kuten yksin nukahtamisen harjoittelu, potalla käynti ja kaverisuhteiden kehittyminen. (Korhonen 2021.)

Lähivanhempana pidetään sitä vanhempaa, jonka luona lapsi asuu. Lähivanhemman vastuulle kuuluu pääasiallinen huolehtiminen lapsen arjesta. (Lapsiasiain Lakitoimisto Oy 2021.) Etävanhempi on se vanhempi, kenen luona lapsi ei pääsääntöisesti asu. Lapsella on oikeus tavata ja viettää aikaa myös etävanhempansa kanssa. Vanhempien tulisi pyrkiä sopimaan tapaamisoikeudesta lapsen edun mukaisesti. Kirjallinen sopimus voidaan vahvistaa sosiaalitoimessa. (Minilex 2021.)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983/361) painotetaan sitä, että lapsen huollon on tarkoitus turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Huollon tulee turvata lapsen myönteiset ja läheiset ihmissuhteet, erityisesti lapsen ja lapsen vanhempien välillä. Muita läheisiä ihmissuhteita on myös vaalittava. Sen lisäksi laissa painotetaan lapsen hyvää hoitoa ja kasvatusta lapsen ikätaso huomioiden. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta.

Vanhempien eron vaikutukset lapseen ovat hyvin tapauskohtaista ja sitä on vaikea arvioida. Lapsen selviytymiseen vaikuttavat muun muassa vanhempien rehellisyys ja avoimuus, vanhempien ennakoitavissa oleva ja johdonmukainen toimintatapa sekä arjen tutujen rutiinien säilyttäminen. Erosta selviytymistä edesauttaa myös lapsen mahdollisuus

keskusteluissa tuoda ilmi oma pahaolo, kiukku ja pettymys. Eron läpikäynti lapsen ikätasoisesti on tärkeää. (Korhonen 2021.) Se, millainen suhde lapsella on ollut vanhempiensa kanssa ennen eroa, vaikuttaa lisäksi eroon sopeutumiseen. Jos suhde on ollut hyvä ja turvallinen, saattaa ero olla lapselle helpompi. (Vanhakartano 2021, 6). Lapsen kannalta on tärkeää, että aikuiset käsittelevät omat riitansa aikuisten kesken eikä niihin vedetä lasta mukaan. Lapsen on tärkeää saada lohdutusta vanhemmiltaan, ei vanhempien lapselta. (Hermanson 2015.)

Suomalainen eroauttamisjärjestelmä tarjoaa vanhemmille useita eri vaihtoja ratkaista lasten asiat sopimalla. Lastenvalvoja on keskeinen viranomainen eron jälkeisissä järjestelyissä. Lastenvalvoja voi vahvistaa vanhempien välisen sopimuksen lapsen huollosta, tapaamisoikeudesta ja elatuksesta. Vahvistettu sopimus rinnastuu oikeuden päätökseen. Vanhemmat voivat myös saada ratkaisun tekemällä yhteisen hakemuksen tuomioistuimeen. Tuomioistuin antaa kirjallisessa menettelyssä sopimuksen mukaisen päätöksen, mikäli ei ole aihetta epäillä, että sopimus on lapsen edun vastainen. Vanhemmat voivat hakeutua kunnalliseen perhepalveluiden sovitteluun, mikäli eivät pääse keskenään tai lastenvalvojan kanssa sopimukseen. Yksityiseltä sektorilta voi puolestaan saada apua parisuhde- ja perheterapeuteilta. (Aaltonen 2015, 26.)

3.3 Vaativat erotilanteet

Erot saattavat olla välillä hyvinkin vaativia. Vaativalla erotilanteella voi olla vielä enemmän vaikutuksia lapsen hyvinvointiin verrattuna sopuisalla erolla. Vaativa erotilanne tarkoittaa sitä, että erotessa vanhempien välit ovat hyvin riitaiset. Vanhempien välinen kommunikaatio on hyvin heikkoa tai kommunikaatiota ei ole ollenkaan. Siihen voi liittyä myös esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaa tai manipulaatiota. Vaativissa erotilanteissa kriisi voi olla niin pitkittynyttä ja jatkuvaa, että avuksi saatetaan tarvita lastensuojelun toimia. Osalla perheistä vaativa erotilanne saattaa kärjistyä jopa huoltoriidaksi. Huoltoriidan keskelle joutuminen voi tutkimuksien mukaan vaikuttaa negatiivisesti lapsen kehitykseen ja joissain tapauksissa täyttää myös kaltoinkohtelun määritelmän. (Vanhakartano 2021, 7–8.)

Lapsen kannalta tärkeää on toisen vanhemman huomiointi tasavertaisena vanhempana, vaikka se saattaa olla haastavaa vaativissa erotilanteissa. Tällaisissa tilanteissa saattaa tapahtua myös sitä, että lapsen kuullen puhutaan toisesta negatiiviseen sävyyn ja aliarvioiden. Vanhemmilla saattaa olla virheellinen kuva siitä, että on saanut pidettyä lapsen ulkopuolella riidoista. Vanhempien riitely voi vaikuttaa negatiivisesti lapsen kehitykseen

ja hyvinvointiin. Joissain tapauksissa se voi jopa täyttää kaltoinkohtelun kriteerit. (Vanhakartano 2021, 8.)

Niin vaativat erotilanteet kuin huoltajuusriidatkin ovat haastavia kaikille osapuolille, jopa ammattilaisille. Vaativuutta lisäävät tilanteiden vaikeus ja moninaisuus, vahvat tunteenpurkaukset, turvallisuus ja yhteistyön välttämättömyys. Erotilanteen vaativuutta lisää myös erimielisyydet siitä, mikä nähdään parhaana ratkaisuna tilanteen selvittämiseksi. Yhteistä ymmärrystä ei kaikissa tapauksissa tavoitellakaan, vaan tilannetta, jossa lapsen etu on ensisijalla. Mitä vaativampi tilanne on, sitä monialaisempaa yhteistyötä tarvitaan eri tahojen kanssa. (Muukkonen & Vaitomaa 2021, 16–17.)

Pitkittyneissä ja haastavissa erotilanteissa vanhemmat saattavat hakea apua monilta eri tahoilta. Lapsi ja vanhemmat saattavat kohdata palvelupolullaan jopa useita kymmeniä ammattilaisia. Vanhemmat saattavat tehdä useita lastensuojeluilmoituksia, jotka kertovat todellisesta häädystä tai jopa kostosta ja kiusanteosta. Perheentilanteesta voidaan tehdä useitakin palvelutarpeen arviointeja, ja sen lisäksi lapsesta tehdään usein terveydentilan tarkastuksia terveydenhuollossa tai selvityksiä oikeudelle. (Vaitomaa 2021, 39.)

3.4 Huoltoriita

Huoltoriita käsitteenä ei ole yksiselitteinen. Termiä saatetaan käyttää vaihtelevasti eri konteksteissa. (Hämäläinen 2012, 189.) Huoltoriita käsitteenä pitää sisällään huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevat ristiriitatilanteet (Siiri-Valovirta 2011, 6). Hallinnollisesti kyse on siitä, että vanhemmat eivät pysty päättämään yhdessä lapsen tulevasta huollosta tai tapaamisoikeudesta ja syntyy oikeusriita. Oikeusprosessiksi muodostunut erimielisyys ja riitely määrittyvät huoltoriidaksi. Huoltoriidan käsitettä käytetään kuitenkin nykyään väljemmin muun muassa sellaisissakin tilanteissa, jossa erimielisyydet ja riitely eivät ole edenneet tuomionistuinkäsittelyyn asti. (Hämäläinen 2012, 189.) Huoltoriidan voi panna vireille lapsen asuinkunnan tuomioistuimessa vanhemmat yhdessä, toinen vanhempi, muu huoltaja tai sosiaalilautakunta. Oikeuden on varattava molemmille vanhemmille aikaa tulla kuulluksi. Myös lasta voidaan kuulla oikeudessa poikkeusmenettelyinä. (Karttunen 2010, 25.)

Huoltoriidat koskettavat sosiaalipoliittista järjestelmää, etenkin perhepolitiikkaa ja perheille suunnattuja etuuksia ja palveluita. Jos mietitään huoltoriitaa osana yhteiskunnallista ilmiötä, se on osa eroamisen kulttuuria mutta myös oikeus- ja hyvinvointivaltion

toimintarakenteita ja -periaatteita. Huoltoriidat kuuluvat ennen kaikkea lapsi- ja perheoikeuden alaan oikeusteoreettisesti, mutta niillä on myös tätä laajempi merkityskenttä. (Hämäläinen 2012, 189.)

Huoltoriidat voidaan jakaa kolmeen perustyyppiin. Ensimmäinen tyyppi on tasapeliriidat, johon lukeutuvat sellaiset tilanteet, joissa katsotaan molempien vanhempien olevan yhtä hyviä huoltajia, mutta riitoja tulee esimerkiksi kasvatustyyleistä tai kasvatusympäristöstä. Vanhemmat eivät kykene itse ratkaisemaan tilannetta, vaan ratkaisuksi tarvitaan oikeuden päätös. Toisena tyyppinä on psykososiaaliset riidat, johon lukeutuvat sellaiset tilanteet, jossa toinen vanhempi tai molempien vanhempien kyky toimia huoltajana on alentunut. Tähän voi vaikuttaa muun muassa päihdeongelmat tai mielenterveysongelmat. Näihin saattaa liittyä myös lähisuhdeväkivaltaa. Kolmantena ja monimutkaisimpana tyyppinä nähdään patologiset huoltoriidat. Patologisessa huoltoriidassa vanhempien välinen riitely on kroonistunut ja kumpikaan osapuoli ei ole valmis sopimaan tai joustamaan omista näkemyksissään. Riitely saattaa täyttää laiminlyönnin tai kaltoinkohtelun määritelmät, ja sovinnollisen ratkaisun löytäminen näissä tilanteissa on haastavaa. (Auvinen 2006, Vanhakartano 2021, 8–9 mukaan.)

Pisimmillään pitkittyneet huoltoriidat saattavat kestää vuosikausia. Tällaisiin tilanteisiin voi liittyä lapsen kasvua ja kehitystä vakavasti haittaavia tekijöitä, kuten seksuaalista hyväksikäyttöä, lapsikaappausta tai kohonnut perhesurman riski. Lainsäädäntö toimii tällaisissa tilanteissa ohjenuorana ammattilaisille, jotta lasten oikeudet ymmärrettäisiin ja ne tulisivat toteutuneiksi. Laki ei kuitenkaan tarjoa keinoja tai osaamista oikeuksia toteuttamisen turvaamiseksi. (Muukkonen & Vaitomaa 2021, 10.)

Pitkittyneissä huoltoriidoissa palvelujärjestelmä hajoaa. Pitkittyminen voi tarkoittaa sitä, että tarvitaan hyvin monenlaista erityisapua, muun muassa poliisilta tai terveydenhuolloilta. (Hämäläinen 2012, 191.) Palvelujärjestelmä voi olla kuin kehä, jossa ratkaisua ei löydy monista tahoista huolimatta. (Nikupeteri & Laitinen 2021, 23.) Palvelujärjestelmän repaleisuus, ruuhkautuneisuus ja resurssit voi yhä enemmän eskaloida vanhempien välistä tilannetta. (Vaitomaa 2021, 43.)

Viimekädessä, jos yksimielisyyttä vanhempien välille ei synny keskenään eikä lastenvalvojan tai sovittelijan avulla, vanhemmat voivat saattaa erimielisyytensä tuomioistuimen ratkaistavaksi oikeudenkäynnissä. Asiaa käsittelevä tuomari pyrkii ensin saamaan vanhemmat sopimaan riitansa, mutta jos se ei onnistu, tuomioistuin ratkaisee asian itse.

(Aaltonen 2015, 28.) Huoltoriidoissa tuomioistuimet hankkivat usein kunnan sosiaalitoimelta olosuhdeselvityksen lapsen perheoloista ja vanhempien edellytyksistä täyttää lapsen hyvinvoinnin kriteerit. (Hämäläinen 2012, 190.)

Tuomioistuin voi oikeudenkäynnissä ratkaista vanhempien välisen riidan lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisoikeudesta ja elatusavusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen selvityksen mukaan 44 % huolto- ja tapaamisriidoista on niin sanottuja ensiriitoja eli vanhempien erimielisyyksiä käsitellään ensimmäistä kertaa oikeudenkäynnissä. Voidaan todeta, että yli puolet oikeudenkäynneistä ovat niin sanottuja uusintariitoja. Niistä puolestaan 44 % koskee aiemman huoltoratkaisun muuttamista ja loput 12 % aiemman tapaamisratkaisun muuttamista. (Aaltonen 2015, 29–30.) Tuomioistuin ottaa käsiteltäväkseen ainoastaan lapsen asemaa koskevan juridisen erimielisyyden, jolloin riidan taustalla oleva vanhempien välinen konflikti jää usein käsittelemättä. Tämä voi herkemmin johtaa vanhempien tyytymättömyyteen tai aiheuttaa uusintariitoja tuomioistuimessa. (Vaitomaa 2021, 42.)

3.5 Yhteistyövanhemmuus ja rinnakkaisvanhemmuus

Kun vanhemmat eroavat, tulee heidän löytää uudet keinot vanhemmuudelle. Pitkittyneissä erotilanteissa vanhempien voi olla vaikea nähdä hyvää toisen tavassa hoitaa vanhemmuutta. Erilainen kasvatustyyli, ruokailutottumukset sekä toisen vanhemman tapa kasvattaa lasta voivat aiheuttaa erimielisyyksiä vanhempien välillä. (Mikkola 2021, 123.) Vanhempien eron jälkeisenä tavoitteena on, että vanhemmat pystyisivät yhteistyö- ja rinnakkaisvanhemmuudella huolehtimaan lapsen arjesta sekä tekemään yhteistyötä erilaisista arvoista huolimatta (Laitinen ym. 2021, 22).

Yhteistyövanhemmuudella tarkoitetaan aikuisten välistä yhteistyötä liittyen lapsen hyvinvointiin. Yhteistyövanhemmuus on vanhempien välistä sitoutuneisuutta, vastavuoroisuutta sekä vastuullista yhteistyötä lapsen elämään, kasvatukseen sekä hoitoon liittyvissä asioissa. Vanhempien tavoitteena on siis pitää yhdessä huolta lapsesta unohtaen keskinäiset ristiriitansa. (Böök ym. 2019, 11–12.) Yhteistyövanhemmuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että vanhemmuus olisi välttämättä jaettu tasan. Tarkoituksena on, että aikuiset yhdessä neuvottelevat ja sopivat siitä, mikä on lapsen parhaaksi. (Böök ym. 2019, 16.) Yhteistyövanhemmuuden keskiössä nähdään olevan lapsen tarpeet ja toiveet. Tärkeää on myös huomioida, että toinen vanhempi on tärkeä lapselle. (Hietanen ym. 2019, 41.)

Yhteistyövanhemmuuden tarkoituksena vanhempien eron jälkeen on tukea lapsen hyvinvointia. Lapsen näkökulmasta on tärkeää, että hänellä säilyy hyvät välit kumpaankin vanhempaan erosta huolimatta. Vanhempien tehtävä on mahdollistaa lapsen suhde ja yhteydenpito toiseen vanhempaan. (Kettunen 2019, 21.) Yhteistyövanhemmuus vaatii eroon liittyvien tunteiden käsittelyä sekä eron hyväksymistä. Jotta yhteistyövanhemmuus toimisi, vaaditaan vanhempien välistä luottamuksen osoitusta, kykyä tehdä kompromisseja sekä sovituista asioista kiinnipitämistä. (Hietanen ym. 2019, 41.)

Jos vanhempien välinen erotilanne tai huoltajuusriita on pitkittynyt tai erotilanteeseen on liittynyt lähisuhdeväkivaltaa, voi rinnakkaisvanhemmuus olla yhteistyövanhemmuutta sopivampi vanhemmuuden vaihtoehto. Rinnakkaisvanhemmuudella tarkoitetaan vanhemmuuden muotoa, jossa ajatellaan vanhempien olevan erikseen hyviä vanhempia omalle lapselleen. Vanhemmat pystyvät keskenään sopimaan välttämättömistä asioista koskien lasta ja lapsen on turvallista olla molempien vanhempien luona. Rinnakkaisvanhemmuudessa vanhemmat ovat keskenään tekemisissä sopiessaan lapsen asioista, mutta muuten vanhempien väliset kohtaamiset ja kommunikointi ovat rajattua. Kun vanhempien välinen yhteydenpito on rajattua, on sen tarkoituksena vähentää lapsen kokemaa jännitystä. (Mikkola 2021, 120–122.)

Rinnakkaisvanhemmuuden on tarkoitus turvata lapsen kehitys ja tunne-elämä. Vanhemmat voivat omalla käytöksellään vahvistaa lapsen kykyä selviytyä erosta ja vanhempien välisestä riitelystä. Rinnakkaisvanhemmuus vaatii vanhemmilta yhteisesti laadittujen sopimusten noudattamista. Yhteistyövanhemmuudesta poiketen rinnakkaisvanhemmuudessa sopimukset voivat olla hyvinkin tarkasti laadittuja, eikä niistä ole tarkoitus joustaa ainakaan alkuvaiheessa. (Mikkola 2021, 122.)

4 LAPSI TAPAAMISPAIKASSA

4.1 Tapaamisoikeus

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan lapsen ja vanhemman tapaamiset kuuluvat sekä lapsen että vanhemman oikeuksiin (Hirvelä 2021, 164). Laissa on määritelty, että lapsella on oikeus luoda ja säilyttää läheinen suhde hänen etävanhempaansa, jonka luona hän ei asu. Tapaamisoikeuden mukaan lapsi saa olla etävanhemman luona tai tavata häntä muualla. Lain mukaan lapsella on oikeus pitää myös muulla tavoin yhteyttä vanhempaansa, jos fyysiset tapaamiset eivät ole vaihtoehto. Molempien vanhempien tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsen tapaamisoikeus toteutuu. Vanhempien tehtävänä on toteuttaa tapaamisoikeutta siten, että heidän keskinäisestä suhteestaan riippumatta lapsella on mahdollisuus säilyttää myönteiset ja läheiset suhteet kumpaankin vanhempaan. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 2§; Ali-Keskikylä 2008, 8.) Tapaamisoikeuden tarkoituksena on siis vanhempien keskinäisestä suhteesta riippumatta suojata lapsen oikeus turvalliseen ja tasapainoiseen vanhempisuhteeseen (Ali-Keskikylä 2008, 7).

Tapaamisoikeuden vahvistaminen ja sen toteuttaminen ovat osoittautuneet vaikeiksi etenkin vaativien erotilanteiden kohdalla. Vanhemmat saattavat tiedostaen tai tiedostamatta kilpailla keskenään lapsen kiintymyksestä sekä mustamaalata toista vanhempaa lapselle. Vanhempien katkeruus toisiaan kohtaan voi aiheuttaa lapsen ja toisen vanhemman tapaamisten epäonnistumista ja niiden laiminlyömistä. Tällainen tilanne voi vaarantaa lapsen tasapainoista kehitystä. (Valjakka 2002, 85.)

Lapsen identiteetin kehitykseen kuuluu oikeus tuntea omat vanhempansa sekä olla heidän kanssaan tekemisissä, jos se on lapselle turvallista. Lapsen hyvä suhde molempiin vanhempiin nähdään olevan yhteydessä lapsen tasapainoiseen kehitykseen. (Hakalehto 2018, 204–205.) Lapsella on oikeus tavata kumpaakin vanhempaansa riippumatta siitä, onko vanhemmilla yhteishuoltajuus vai onko toinen vanhemmista yksinhuoltaja (Karttunen 2010, 20).

Tapaamissopimusta laadittaessa tulee ottaa huomioon lapsen etu. Lapsen omaa mielipidettä tulee kuunnella sekä ottaa huomioon hänen toiveensa, jos se on mahdollista, samalla huomioiden lapsen ikä sekä hänen kehitystasonsa. Lapsen mielipiteen selvittäminen liittyen tapaamisoikeuteen ei saa vaarantaa lapsen ja vanhempien välisiä suhteita.

Lapsen mielipiteen lisäksi tulee ottaa huomioon lapsen ikä, luonne, lapsen mahdolliset erityistarpeet, vanhempien asuinpaikkojen etäisyys toisistaan sekä se, kuinka vanhemmat pystyvät yhdessä ottamaan vastuun lasta koskevissa asioissa. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 10–11§.)

Sopimus lapsen tapaamisoikeudesta tulee tehdä kirjallisesti ja se vahvistetaan sen kunnan sosiaalilautakunnassa tai sosiaalihuollon vastaavassa toimielimessä, jossa lapsi on kirjoilla (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 8§). Tämän lisäksi tapaamisoikeutta koskeva sopimus voidaan vahvistaa tuomioistuimen päätöksellä (Kitinoja 2016, 9). Tapaamissopimus siirtyy tuomioistuimen vahvistamaksi silloin, jos sosiaalitoimen mielestä vanhempien laatima sopimus ei ole vahvistamiskelpoinen (Valjakka 2002, 86).

4.2 Lapsen edun varmistaminen tapaamispaikassa

Lapsen etu ei ole mielipidekysymys. Se perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa määriteltyihin oikeuksiin. Lapsen oikeuksien sopimus perustuu siihen, että jokaisella lapsella on yhtäläinen ihmisarvo. (Lapsen oikeudet 2021.) Lasta, kuten muitakaan ihmisiä, ei tule syrjiä iän, sukupuolen, ihonvärin, uskonnon tai kulttuurin perusteella (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991, 2§). Kaikissa lasta koskevissa päätöksissä on otettava huomioon lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen. Ne kuuluvat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteisiin. Lapsen etu ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin lapsen tahto. Lasta ei tule jättää vastuulle vaikeissa päätöksentekotilanteissa. (Lapsen oikeudet 2021.)

Tapaamispaikassa lapsen etu on toiminnassa etusijalla. Tapaamispaikoissa on tarkoitus suojella lapsuutta siten, että lapselle mahdollistetaan turvalliset tapaamiset vanhemman kanssa. Tapaamisissa lasta kuullaan ja tuetaan tarvittaessa. Lapsen etuun kuuluu se, että häntä autetaan ja tuetaan muodostamaan tapaamispaikassa myönteinen kuva vanhemmastaan sekä autetaan säilyttämään yhteys tapaajavanhempaan. Lapsen etu huomioiden, tapaamispaikassa autetaan myös vanhempia ymmärtämään lapsen psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia tarpeita. Lapsen edun toteutuminen tapaamispaikassa vaatii myös sitä, että lapsen osallisuus otetaan huomioon, kun määritetään ja toteutetaan työtä, joka turvaa hänen oikeutensa. (Ensi- ja turvakotien liito ry 2015a, 4–5.)

Työntekijän tehtävä tapaamispaikassa on varmistaa se, että lapsen etu toteutuu tapaamisilla. Hänen rooliinsa kuuluu myös tukea lasta tapaamisen aikana. Lapsen etua tapaamispaikassa varmistetaan sillä, että työntekijä arvioi tapaavan vanhemman kuntoa sillä perusteella, kykeneekö hän huolehtimaan lapsesta tapaamisen ajan. Työntekijän velvollisuutena on puuttua tapaamisen kulkuun tai keskeyttää tapaaminen, jos lapsen etu sitä vaatii. Lapsen edun mukaisesti työntekijän tehtäviin kuuluu varmistaa, ettei lapsi joudu vanhempiensa välisiin ristiriitoihin. On lapsen etu, että hän saa olla lapsi ilman aikuisten huolia. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2015a, 10–12.)¹

¹ 1.3.2022 Tenavatuvan työntekijän haastattelussa nousi esille heidän toimintatapansa liittyen lapsen edun varmistamiseen tapaamisten aikana. Lapsen edun varmistaminen alkaa heti tapaamisprosessin alussa. Ennen varsinaisten tapaamisten käynnistymistä lapsella on mahdollista tulla tutustumaan Tenavatuvan tiloihin. Samassa yhteydessä työntekijällä on mahdollista tutustua lapseen ja kysyä häneltä esimerkiksi sitä, miten lapsella on aikaisemmin sujunut tapaamiset tapaavan vanhemman kanssa tai millaisia tunteita tapaamiset ovat lapsessa herättäneet. On tärkeää tietää lapsen tunteista tapaamisiin liittyen, jotta työntekijät osaavat reagoida tapaamisten aikana nouseviin tunteisiin sekä olla tukena lapselle.

Tenavatuvan työntekijä korosti haastattelussa sitä, että lasta ei jätetä koskaan yksin tapaamisten aikana. Jos tapaamisen aikana joudutaan esimerkiksi kutsumaan vartija paikalle tai tapaamisesta joudutaan tekemään lastensuojeluilmoitus, käydään tilanteet läpi yhdessä lapsen kanssa hänen ikätasonsa huomioiden. On lapsen edun mukaista, että kaikki tilanteet selvitetään yhdessä lapsen kanssa, jolloin myös lapsi pääsee kertomaan tunteistaan, joita tilanne hänessä herätti.

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Kehittämistyön tavoitteet ja tehtävät

Kehittämistyön tarkoitus on muokata aikaisempia toimintatapoja tai -rakenteita tehokkaimmiksi (Toikko & Rantanen 2009, 16). Kehittämistyömme tarve nousi esiin tapaamispaikka Tenavatuvan lähivanhempien antamista palautteista aiemmilta vuosilta. Palautteista kävi ilmi, että vanhemmat kaipasivat enemmän vanhemmuustyöskentelyä tapaamisprosessin aikana. Kehittämistyömme tavoitteena oli kehitellä työväline, jonka avulla lähivanhemmat saisivat tukea omaan vanhemmuuteensa. Tämän lisäksi työvälineen käytön tavoitteena on lisätä lähivanhemman tunnetta osallisuudesta ja kuulluksi tulemisestä.

Valmiin työvälineen tarkoitus on luoda raameja tukikeskusteluihin, joita työntekijät käyvät vanhempien kanssa tapaamisprosessin aikana. Työvälineen avulla tukikeskusteluista tulee yhteneväiset kaikille vanhemmille. Työvälineen tavoitteena on tukea työntekijää ja yhtenäistää heidän ammatillista osaamistaan.

Tutkimustehtävänäme oli selvittää lähivanhemmalta, saavatko he riittävästi tukea omaan vanhemmuuteensa tapaamisprosessin aikana. Tähän kysymykseen pohjautuen meidän tehtävänäme oli selvittää, kaipaisivatko lähivanhemmat enemmän työskentelyä tapaamisprosessin aikana vai riittääkö nykytilanne. Selvitimme myös, millaisesta tuesta lähivanhemmat hyötyisivät. Tutkimustehtävänäme oli näiden lisäksi selvittää työntekijöiltä, miten he työskentelevät lähivanhempien kanssa ja kokevatko työntekijät tarvetta lisätyöskentelylle lähivanhempien kanssa. Tämän pohjalta tarkoituksenamme oli selvittää työntekijöiltä, millainen työväline voisi tukea heidän työskentelyään.

Haastattelukysymykset lähivanhempien haastatteluihin:

1. Koetko saavasi tukea omaan vanhemmuuteesi tapaamisprosessin aikana? Jos koet, millaista tukea olet kokenut saavasi?
2. Kaipaisitko enemmän työskentelyä tapaamispaikan ohjaajien kanssa?
3. Millaisesta tuesta tai työskentelystä hyötyisit tapaamisprosessin aikana?

Haastattelukysymykset Tenavatuvan työntekijöille:

1. Miten työskentelette lähivanhemman kanssa tapaamisprosessin aikana?

2. Millä tavalla tuette lähivanhemman vanhemmuutta?
3. Koetteko tarvetta työskennellä enemmän lähivanhemman kanssa?
4. Millainen työmenetelmä tai työväline olisi hyödyllinen lähivanhemman kanssa työskentelyyn?

5.2 Tutkimus- ja kehittämismenetelmät

Tutkimusmenetelmät

Kehittämistyöhömmme sisältyy tutkimuksellinen osuus, joka tukee kehittämistyömme tuotoksen aikaansaamista. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tarkastellaan merkitysten maailmaa, joka on ihmisten välinen ja sosiaalinen. Tavoitteena ovat ihmisten omat kuvaukset koetusta todellisuudesta. Nämä kuvaukset pitävät sisälään asioita, joita ihminen pitää itselleen merkityksellisinä ja tärkeinä asioina. (Vilka 2005, 97.) Koimme parhaaksi kehittämistyömme kannalta sen, että lähivanhemmat saavat oman äänensä kuulluksi ja näin ollen pääsevät osalliseksi työvälineen kehittämiseen.

Kehittämistyömme aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa kysymykset on laadittu ennakkoon, mutta niiden esittämismuoto ja järjestys voivat vaihdella haastattelutilanteesta riippuen. (Hyvärinen ym. 2022). Puolistrukturoidun teemahaastattelun ansiosta pystyimme toteuttamaan haastattelut keskustelunomaisina eikä ne edennyvät kysymys-vastaus tyyliin.

Teemahaastattelun etuna voidaan pitää sen joustavuutta (Sarajärvi & Tuomi 2018, 63). Halusimme toteuttaa haastattelut kasvokkain tai Teamsin välityksellä etäyhteydellä, jotta pystyisimme kysymään lähivanhemmilta mahdollisesti tarkentavia kysymyksiä. Haastattelujen joustavuus mahdollisti meille syvemmän keskustelun kysymysten aiheista haastateltavien kanssa, pystyimme vaihtamaan kysymysten esitysjärjestystä ja tarvittaessa esittämään tarkentavia lisäkysymyksiä. Teemahaastattelussa kysymyksiä ei välttämättä muotoilla tarkkaan etukäteen tai esitetä aina samassa muodossa (Hyvärinen ym. 2022; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Emme kuitenkaan saaneet tarpeeksi vanhempia haastatteluihin, joten päädyimme yhdessä Tenavatuvan työntekijöiden kanssa laatimaan kyselylomakkeen jaettavaksi lähivanhemmille. Sen tarkoituksena oli madaltaa lähivanhempien kynnystä osallistua kehittämistyöhömmme. Pohdimme, että olisiko paras tapa lähettää kyselylomakkeet vanhemmille sähköpostitse tai postitse mutta päädyimme siihen, että Tenavatuvan työntekijät

jakoivat kyselylomakkeet lähivanhemmille, jolloin he voivat samalla markkinoida kyselylomakkeiden tärkeyttä. Kyselylomakkeen kysymykset vastasivat haastatteluun muodostamamme kysymyksiä.

Kyselylomakkeen etuna verrattuna haastatteluun voidaan pitää sen anonyymiutta ja sen tehokkuutta. Kuitenkin kyselylomakkeen heikkoutena on nähty sen epävalidisuus, jos se on tehty kiireellä eikä kysymysten asetteluun olla panostettu tarpeeksi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 36–37; Ojasalo ym. 2018, 121.) Lomakkeen selkeys ja ulkonäkö ovat tärkeitä asioita ja liian pitkä kysely heikentää vastaamishalua. Lomakkeessa on pyrittävä kehittämistehtävän kannalta kattavaan mutta samalla yksinkertaiseen ja helppotajuiseen kysymysten asetteluun. (Borg 2022.) Kyselylomaketta laatiessamme pohdimme kysymykset niin, että ne vastaisivat mahdollisimman hyvin tutkimustehtäväämme. Keskitimme myös muokkaamaan kysymyksistä mahdollisimman yksinkertaiset, mikä oli työntekijöiden toive kyselylomakkeelta.

Kehittämismenetelmät

Kehittämistyö nähdään usein prosessina, jossa suunnittelu ja suunnitelman mukainen eteneminen korostuvat. Kehittäminen vie usein aikaa ja koostuu selkeistä prosesseista (Ojasalo ym. 2018, 20–23). Olimme luoneet syksyllä 2021 kattavan tutkimussuunnitelman, johon olimme tarkasti miettineet kehittämistyömme etenemistä ja aikataulutusta ja koimme sen hyvin tärkeäksi osaksi prosessia. Kehittämistyön prosessi etenee usein niin, että ensimmäisenä tulee kehittämishaasteiden selvittäminen sekä niitä koskevien tavoitteiden asettaminen ja pohtiminen, miten tavoitteisiin voidaan päästä. Tätä vaihetta kutsutaan suunnitteluvaiheeksi. Toisessa vaiheessa on suunnitelman toteutus, joka muodostaa toteutusvaiheen. Lopuksi arvioidaan, miten on kehittämistyössä onnistuttu. (Ojasalo ym. 2018, 22.) Olimme valmiit joustamaan prosessissa ja hyväksyimme sen, että usein prosessissa palataan välillä taaksepäin, jotta pääsee taas eteenpäin. Reflektoimme jatkuvasti työtämme ja pysähdyimme välillä miettimään ja arvioimaan toimintaamme.

Kehittämistyöllä voidaan pyrkiä toimintatavan tai toimintarakenteen kehittämiseen (Toikko & Rantanen 2009, 14). Meidän kehittämistyömme tavoitteena oli kehittää Tenavatuvan toimintatapaa luomalla työväline, joka muovaisi lähivanhemman kanssa tehtävää vanhemmuustyötä yhteneväisemmäksi. Osallistimme kehittämistyöhömme sekä Tenavatuvalla asiakkaina olevia lähivanhempia että Tenavatuvan työntekijät.

Kehittämismenetelminä käytimme dialogia sekä työpaja menetelmää. Dialogisessa keskustelussa tavoitellaan yhteisymmärrystä, kaikkien mielipiteille annetaan tilaa ja keskustelu on avointa. Dialogisuudessa suhtaudutaan avoimesti sekä omiin että muiden ajatuksiin ja mielipiteisiin. Dialogisuus on hyvä, jos halutaan löytää uusia tapoja muuttuvassa ympäristössä. (Salonen ym. 2017, 60; Uusitalo 2012, 74.) Olimme koko kehittämisprosessin dialogisessa vuorovaikutuksessa Tenavatuvan työntekijöiden kanssa. Työpaja menetelmää käytimme työväliseen toteutusvaiheessa, kun kävimme työntekijöiden kanssa läpi alustavaa työvälinettä ja vaihdoimme ajatuksia ja mielipiteitä. Työpaja menetelmä tarjoaa mahdollisuuden vertaisoppimiseen, verkostoitumiseen ja ajatustenvaihtoon. Työpajatyöskentelystä on mahdollista saada tukea ja työkaluja kehittämistyön eri vaiheisiin. (Innokylä 2022.)

Valitsimme kehittämismenetelmäksi työpajan, sillä halusimme osallistaa Tenavatuvan työntekijöitä ja ottaa huomioon heidän ideoitaan liittyen uuteen työväliseen. Tärkeää oli saada työväliseen myös työntekijöiden kädenjälki, jotta työväliseen käyttöön saattaminen olisi mahdollisimman sujuvaa. Työntekijöillä on oikeus ja velvollisuus osallistua muutoksen toteuttamiseen, sillä kukaan ei voi yksin kehittää työtä. Ilman työntekijöiden osallistumista kehittämistyön lopputulos ei ole luotettava. (Salonen ym. 2017, 39.)

5.4 Aineisto ja analyysi

Aloitimme aineiston keruun hyvissä ajoin kehittämisprosessimme aikana. Haimme Turun Ensi- ja turvakodilta tutkimuslupaa haastatteluihin loppuvuodesta 2021 (Liite 1). Lähetimme haastattelun saatekirjeen Tenavatuvulle joulukuussa 2021. Saatekirje on luettavissa liitteistä (Liite 2). Laadimme haastattelukysymykset ja kyselylomakkeen huolellisesti loppuvuodesta 2021 (Liite 3).

Kehittämistyömme aineisto koostui yhden lähivanhemman Teamsin välityksellä käydystä haastattelusta, kolmen lähivanhemman täyttämästä kyselylomakkeesta ja yhden sijaisvanhemman täyttämästä kyselylomakkeesta. Kehittämistyötä varten haastatelimme myös kahta Tenavatuvan työntekijää, joista toisen vastaukset saimme sähköpostitse. Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä seitsemän sivua. Fonttina käytimme Calibria, kirjasinkoko 12 ja riviväli 1,5. Lähivanhempien kyselylomakkeista aineistoa kertyi neljä sivua ja työntekijän sähköpostiin lähettämistä vastauksista kertyi aineistoa kaksi sivua.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston hankinta ja aineiston analyysi kulkevat käsi kädessä. Aineiston analyysin tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään tutkittavana ollutta asiaa. (Puusa 2020, 139.) Aineistoa analysoimalla on tarkoitus saada vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin (Kananen 2017, 68). Aineiston analyysi on tärkeä osa tutkimusta, sillä sen avulla on tarkoitus luoda aineistosta sellainen kokonaisuus, jota käyttämällä saadaan luotua tulkinta tutkittavasta ilmiöstä (Puusa 2020, 143).

Laadullisen aineistomme analyysin käytimme sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin avulla tutkimusaineisto on tarkoitus saada tiiviiseen muotoon niin, että tutkimuksen tietoaineisto ei katoa. (Puusa 2020, 145). Kokosimme haastatteluista saamamme vastaukset yhteen ja tarkastelimme niiden yhtäläisyyksiä. Jaottelimme kyselylomakkeista saadut tulokset kysymysten mukaan, niin että jokaisen kysymyksen alla näkyi kaikkien osallistujien vastaukset. Tämä helpotti meitä vertailemaan lähivanhemmilta saatuja vastauksia keskenään.

6 TUTKIMUSTULOKSET JA KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS

6.1 Tutkimustulokset

Lähivanhempien haastattelu- ja kyselylomakkeiden tulokset

Saimme Teamsin välityksellä haastateltua yhtä lähivanhempaa ja tämän lisäksi kolmen lähivanhemman ja yhden sijaisvanhemman täyttämät kyselylomakkeet. Tenavatuvalle on tällä hetkellä 18 asiakasperhettä, joten tutkimuksemme vastausprosentti oli 22 %. Vastausprosenttia voidaan pitää kohtuullisen hyvänä. Vain kaksi lähivanhempaa oli suoraan kieltäytynyt osallistumasta kehittämistyöhömme, syinä tyytyväisyys tämän hetken palveluihin sekä vaikeus pukea sanoiksi omia ajatuksiaan toiminnasta ja sen mahdollisesta kehittämisestä. Kaikille vanhemmille saatekirjettä haastatteluun osallistumisesta ei ollut saatu annettua muun muassa peruuntuneiden tapaamisten tai haastavan tapaamistilanteen vuoksi. Osan perheen tapaamiset olivat alkaneet vasta alkuvuodesta 2022, jolloin heidän ei koettu olevan sopivia kertomaan kokemuksiaan vanhemmuustyöskentelestä. Emme kuitenkaan tiedä, kuinka monelle vanhemmalle saatekirjettä ei ollut annettu.

Teamsin välityksellä haastateltu lähivanhempi koki, ettei hän ole saanut Tenavatuvan työntekijöiltä tukea omaan vanhemmuuteensa tavallisessa kanssakäymisessä. Hänen mukaansa tukea on kuitenkin ollut saatavilla erityisissä tilanteissa, joihin työntekijät ovat tarjonneet keskusteluapua, mutta apu ei ole liittynyt lähivanhemman vanhemmuuden tukemiseen. Haastateltava kertoi tilanteesta, jossa Tenavatuvan työntekijät olivat järjestäneet keskusteluajan, johon olivat osallistuneet sekä lähivanhempi että tapaajavanhempi. Haastateltava vanhempi toivoi välikeskustelua työntekijän kanssa, jossa voisi pohtia omaa vanhemmuutta ja mahdollisesti sitä, miten erilaisissa haastavissa tilanteissa voisi toimia. Haastateltava koki, että tällaiset välikeskustelut tasaisin väliajoin tapaamisprosessin aikana voisivat auttaa vahvistamaan omaa vanhemmuutta.

Kyselylomakkeeseen vastanneista lähivanhemmista kaksi koki saavansa tukea omaan vanhemmuutensa ja yksi ei kokenut saavansa tarpeeksi tukea. Yksi lähivanhemmista koki, että hänet pidetään hyvin ajan tasalla tapaamisten kuluista sekä siitä, miten lapsella on tapaamisissa mennyt. Hänen kokemuksensa mukaan Tenavatuvalta on mahdollisuus saada keskustelu-aikaa työntekijöiden kanssa ja jutella mieltä askarruttavista asioista. Toinen lähivanhemmista koki, että hän saanut työntekijöiltä tukea muun muassa siihen, miten lapselle voi sanoittaa asioita.

Kyselyyn vastanneista kukaan kolmesta lähivanhemmasta ei kokenut tarvitsevansa lisää tukea omaan vanhemmuuteensa. Yksi lähivanhemmista kuitenkin ehdotti niin sanottua kehityskeskustelua työntekijän kanssa, jossa keskusteltaisiin lapseen liittyvistä asioista, kuten arjen haasteista ja niiden ratkaisemisesta. Ehdotus oli hyvä, mutta ei vastannut meidän kehittämistyömme tarkoitusta, joka oli kehitellä työväline vanhemmuustyöskentelyn tueksi.

Kyselylomakkeeseen vastasi myös yksi sijaisvanhempi, joka ei kokenut saavansa Tenavatuvalta tukea omaan vanhemmuuteensa. Sijaisvanhempi kertoi, että hän tarvitsisi tukea tapaajavanhemman tunteenpurkauksille. Hän on kokenut viikkopuheluiden yhteydessä tapaajavanhemman tunteenpurkaukset vaikeiksi ja kertoi, että lapsen tuominen tapaamiseen on näiden puheluiden jälkeen haastavaa. Sijaisvanhempi kuvasi, että toisinaan on ikävää tuoda lapsi tapaamisiin, kun ei tiedä mitä on vastassa. Sijaisvanhemalla ei kuitenkaan ollut kehittämideoita vanhemmuustyöskentelyn parantamiseen.

Laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei ole pyrkiä luomaan tilastollisia yleistyksiä (Sarajärvi & Tuomi 2018, 73). Haastattelimme yhden tapaamispaikan asiakkaina olevia lähivanhempia ja tapaamispaikan työntekijöitä, joten tutkimuksemme tulokset eivät ole yleistettävissä muihin tapaamispaikkoihin. Yleistysten tekoa tärkeämpää laadullisessa tutkimuksessa on tuottaa sellaista tietoa, jota tutkittavilla henkilöillä on tutkittavasta aiheesta (Sarajärvi & Tuomi 2018, 73).

Tenavatuvan työntekijöiden haastatteluiden tulokset

Tällä hetkellä Tenavatuvalta työskentelee kaksi työntekijää ja heidän lähijohtajansa. Haastattelimme kumpaakin työntekijää, toisen kanssa saimme sovittua ajan haastatteluun paikanpäälle Tenavatuvalle ja toiselle työntekijälle lähetimme haastattelukysymykset sähköpostitse hänen toiveestaan. Päädyimme yhdessä lähijohtajan kanssa siihen, että emme haastattele häntä liittyen työvälineen kehittämiseen, sillä hänen työkuvaansa ei kuulu asiakastyöskentely siinä määrin, että hän toteuttaisi tukikeskusteluja asiakkaiden kanssa.

Kummatkin työntekijät kokivat lähivanhempien kanssa tehtävän vanhemmuustyöskentelyn tärkeäksi. Heidän mukaansa työskentely lähivanhempien kanssa vahvistaa luottamuksen rakentamista ja siksi säännöllinen työskentely lähivanhemman kanssa olisi kannattavaa. Toisen työntekijän mukaan aikaisemmilta vuosilta saatu palaute lähivanhemmilta puhui sen puolesta, että ”suunnitelmallinen ja säännöllinen työskentely lähivanhemman kanssa on olennainen osa onnistunutta tapaamispaikkatyötä.” Tapaamispaikka

työssä siis nähdään lähivanhemman kanssa työskentely tärkeänä, vaikka sitä ei ole aikaisemmin pystytty toteuttamaan sen suuremmissa mittakaavassa kuin nopeissa kuumien vaihdoissa siinä yhteydessä, kun lähivanhempi on tuonut lapsen tapaamiseen. Toinen työntekijöistä mainitsi, että lähivanhempien kanssa tehtävää työtä on ennen tehty myös puhelimitse mutta nykyään se on jäänyt vähemmälle eikä ainakaan lähivanhemmat enää soita oma-aloitteisesti Tenavatuvalle.

Haastattelussa työntekijä kertoi, että lähivanhemman osallisuutta pyritään vahvistamaan muun muassa pitämällä lähivanhempi tietoisena siitä, mitä tapaamisissa tapahtuu. Lähivanhemmalla on oikeus saada tietoa tapaamisista ja niiden kuluista. Molemmat työntekijät painottivat kannustamisen ja kiittämisen tärkeyttä. Ovensuussa, kun lähivanhempi tuo lapsen tapaamiseen, ohjaaja kiittää siitä, että lähivanhempi aina jaksaa tuoda lapsen tapaamiseen. Ohjaajat kannustavat vanhempia myös keskustelemaan suoraan keskenään lapsen asioista ilman, että ohjaaja on välikätenä. Lähestymiskiellotilanteissa tätä käytäntöä ei tietenkään sovelleta. Molempia vanhempia informoidaan heidän oikeuksistaan saada lapsen kotikunnasta tapaamisraportit liittyen lapsen ja tapaajavanhemman tapaamisiin. Raportteihin ohjaajat kirjoittavat tapaamisten kulusta.

Työntekijöiden haastatteluissa nousi esille se, kuinka vanhempien kuuleminen vaikuttaa myös lapsen hyvinvointiin ja osallisuuteen. Kuitenkin työntekijöillä on rajallinen aika käytettävänä jokaiseen tapaamiseen ja vanhempien, varsinkin lähivanhempien, kuuleminen voi olla ajan puutteen vuoksi haastavaa. Työntekijät kuitenkin kokivat, että jopa lyhyet kohtaamiset vanhempien kanssa voivat viedä heidän tilannettaan toivottuun suuntaan. Työntekijöiden mukaan pelkällä kuumien vaihdollakin voi olla suuri merkitys lähivanhemmalle.

Haastattelussa työntekijällä nousi ideaksi työväline, joka keskittyisi vanhemman voimavaroihin ja siihen, miten erilaisiin tilanteisiin voisi löytää ratkaisuja. Hän pohti, että työväline voisi olla esimerkiksi lomake, joka lähivanhemmille jaettaisiin kotiin täytettäväksi ennen tukikeskustelua, jossa lomake käytäisiin läpi yhdessä työntekijän kanssa. Näin ollen työväline auttaisi luomaan keskustelun aiheita tukikeskusteluun sekä yhtenäistämään tukikeskustelujen runkoa.

Toisella Tenavatuvan työntekijöistä nousi esille idea jonkinlaisesta ”missä mennään”-mittaristosta, jota voisi käyttää keskustelun tukena tukikeskusteluissa. Työntekijän mukaan tukikeskusteluja on alettu käymään tapaajavanhemman lisäksi myös lähivanhem-

pien kanssa, mutta keskustelu ilman selkeää runkoa antaa työntekijöille hajanaista tietoa, minkä vuoksi jatkotyöskentely lähivanhemman kanssa on haastavaa. Työntekijän sähköpostissa nousi esille toive ”helposti omaksuttavasta, yksinkertaisesta ja nopeasta työkalusta, jonka avulla vaikkapa teemoittaa keskusteluissa esille tulleita lähivanhemman tapaamisiin liittyviä kipupisteitä tai ilonaiheita.”

6.2 Vanhemman voimavarat -lomake

Kehitimme lähivanhemman ja työntekijöiden haastatteluiden sekä kyselylomakkeiden vastausten pohjalta työvälineen, jonka tarkoitus on selvittää lähivanhemman voimavaroja. Oikein laadittujen haastattelukysymysten voidaan nähdä antavan luotettavaa tietoa tutkittavasta aiheesta (Kananen, 2014, 88). Haastattelukysymysten avulla meidän oli tarkoitus saada selville lähivanhempien kokemuksia tämänhetkisestä tuesta omaan vanhemmuuteen sekä siitä, millaisesta vanhemmuustyöskentelystä he voisivat hyötyä tapaamispaikan työntekijöiden kanssa.

Työskentelymme suunnitteluvaiheessa menetelmänä käytimme dialogista keskustelua. Dialogisessa keskustelussa tavoitellaan yhteisymmärrystä. Se on avointa ja suoraa. Tärkeää on ymmärtää, että kenenkään mielipide ei ole koko totuus. Kaikkien erilaisille näkemyksille annetaan tilaa ja niitä tutkitaan ja tulkitaan yhdessä. (Salonen ym. 2017, 60.) Suunnitteluvaiheessa mietimme yhdessä työntekijöiden kanssa eri työvälineitä, jotka voisivat palvella työntekijöiden ja lähivanhempien tarpeita mahdollisimman hyvin. Suunnitteluvaiheessa jokainen osallistuja sai oman äänensä kuuluviin ja jokaisella oli mahdollisuus tuoda omia ideoitaan esille. Ennen voimavaralomake -ideaa pohdimme muun muassa jonkinlaisia keskusteluja esimerkiksi kvartaaleittain tai puolivuositain, riippuen asiakkaan tapaamissopimuksesta. Meille selvisi kuitenkin myöhemmin, että Tenavatupa on ottanut käyttöön tukikeskustelut alkuvuodesta 2022. Siitä lähti idea kehittää työväline tukikeskustelujen tueksi.

Aloitimme lomakkeen suunnittelun pohtimalla teemoja, joita lomakkeessa meidän mielestämme olisi hyvä käsitellä. Eri teemojen oli tarkoitus luoda kokonaisvaltaista käsitystä vanhemman voimavaroista. Pohtimamme alustavat teemat, joita olisi hyvä tuoda esiin voimavaramittaristossa, olivat vanhemman terveys ja elämäntavat, tukiverkosto, oma vanhemmuus, ajanhallinta, taloudellinen tilanne ja vanhemman oma aika. Näiden valmiiksi pohdittujen teemojen kanssa menimme tapamaan Tenavatuvan työntekijöitä. Ke-

hittämistoiminta voidaan nähdä sosiaalisena prosessina, jossa toimijat ovat vuorovaikutuksessa keskenään (Toikko & Rantanen 2009, 89). Esitimme valitsiamme teemoja työntekijöille ja he saivat kertoa suunnitelmastamme omia mielipiteitään ja parannusehdotuksia. Kuuntelimme tarkasti työntekijöiltä saatuja mielipiteitä ja kommentteja, jotta pystyisimme luomaan mahdollisimman hyödyllisen työvälineen työntekijöiden käyttöön. Kirjasimme työntekijöiden ideat ylös ja niiden pohjalta lähdimme työstämään työvälinettä eteenpäin.

Voimavaralomake

Mahdolliset väittämät:

Arjessa jaksaminen...

Koen, että jaksan arjessa hyvin

Riittävä lepo päivässä/viikossa...

Onko minulla riittävästi aikaa levolle viikossa

Ajan riittävyys arjessa ja sen käyttö

Koen, että minulla on riittävästi aikaa ja osaan käyttää sen fiksusti

Lähiverkostot, onko riittävästi?

Saan apua lähiverkostostani

Avun vastaanottaminen

Osaan ottaa apua vastaan

Ystävät/ oma aika?

Minulla on ystäviä, joiden kanssa olen tekemisissä

Armollisuus

Muistan olla armollinen itselleni

Taloudellinen tilanne

Koen, että taloudellinen tilanteeni on hyvä

Elämäntavat?

Koen elämäntapani terveelliseksi

Kuva 1. Alustavat teemat työvälineeseen.

Käytimme työpajamenetelmää kehittämistyömme toteutusvaiheessa. Työpajalla tarkoitetaan esimerkiksi tapaamista, seminaaria tai tapahtumaa, jossa osallistujat saatetaan yhteen ja pääpaino on mielipiteiden ja ajatusten vaihdossa. (Salonen ym. 2017, 63.) Koimme, että toteutusvaihe oli meille ammatillisesti hyvin opettavainen ja positiivinen kokemus. Toteutusvaiheessa istuimme työntekijöiden kanssa alas ja keskustelimme avoimesti työvälineestä ja siitä kumpuavista ideoista ja ajatuksista. Kävimme kattavan ja avoimen keskustelun mahdollisesta työvälineestä ja työntekijät jakoivat tietojaan meille. Työpajan aikana meillä oli myös mahdollisuus kysyä työntekijöiltä meitä askarruttavista asioista liittyen kehittämistyöhömme ja Tenavatuvan toimintaan.

Koimme kaiken kaikkiaan työpajatyöskentelyn sujuneen hyvin. Olimme monessa asiassa samaa mieltä työntekijöiden kanssa ja saimme ansiokkaasti hoidettua kaikki tarvittavat asiat. Työpajatyöskentely oli mielestämme hyvä tapa sitouttaa myös työntekijät kehittämistyöhömme. Työpajamenetelmä oli mielestämme inspiroiva ja tehokas. Koimme sen olleen juuri oikea työskentelytapa meidän kehittämistyöhömme. Työpajassa kaikki saivat äänensä kuuluviin ja olimme avoimin mielin tilanteessa.

Työpajan jälkeen lähdimme pohtimaan valituista teemoista sopivia väittämiä, joita voimavaramittaristossa tulnaisiin käyttämään. Tarkoituksenamme oli luoda Likert-asteikollinen mittaristo, joka koostuisi eri väittämistä. Työpajassa pohdimme yhdessä työntekijöiden kanssa sitä, että lomakkeen olisi hyvä olla melko lyhyt, jotta sen täyttäminen ei olisi liian uuvuttavaa ja vanhemmalla pysyisi mielenkiinto yllä koko lomakkeen täytön ajan. Päädyimme siihen, että noin kymmenen väittämää voimavaramittaristoon voisi olla sopiva määrä. Voimavaramittariston lisäksi lomakkeeseen oli tarkoitus suunnitella muutama avoin kysymys, joiden avulla vanhempi pystyisi käymään läpi muun muassa arjen haasteita ja ilon hetkiä. Avoimien kysymysten avulla oli myös tarkoitus päästä pohtimaan myös vanhemman näkemystä omasta vanhemmuudestaan sekä tulevaisuudesta.

Vanhemman voimavarat

Voimavaramittaristo
 1= täysin eri mieltä, 2= osittain eri mieltä, 3= osittain samaa mieltä, 4= täysin samaa mieltä

Koen, että jaksan arjessa hyvin

1	2	3	4
---	---	---	---

Koen, että minulla jää riittävästi aikaa levolle viikon aikana

1	2	3	4
---	---	---	---

Koen, että minulla on riittävästi aikaa arjessa ja osaan käyttää aikani hyvin

1	2	3	4
---	---	---	---

Saan apua lähiverkostostani

1	2	3	4
---	---	---	---

Osaan ottaa apua vastaan

1	2	3	4
---	---	---	---

Minulla on ystäviä, joiden kanssa olen säännöllisesti tekemisissä

1	2	3	4
---	---	---	---

Koen, että minulla on ympärilläni riittävä tukiverkosto

1	2	3	4
---	---	---	---

Huolehdin siitä, että minulla on vapaa-aikaa ja aikaa tehdä itselleni mieluisia asioita

1	2	3	4
---	---	---	---

Olen itselleni armollinen vanhempana

1	2	3	4
---	---	---	---

Kuva 2. Voimavaramittariston väittämiä.

Valmis työväline sisältää voimavaramittariston, joka koostuu 16 väittämästä. Kokonaisuudessaan työväline on nähtävissä liitteissä (Liite 4). Väittämien avulla on tarkoitus selvittää lähivanhemman voimavaroja muun muassa tukiverkoston, elämäntapoihin ja omaan jaksamiseen liittyen. Mittaristoon loimme 4-portaisen Likert-asteikon. Likert-asteikkoa käytetään usein mielipideväittämässä ja sen toisessa päässä on väittämä ”täysin samaa mieltä” ja toisessa ”täysin eri mieltä”. Asteikon keskikohdassa voi olla väittämä

”en osaa sanoa”. (Heikkilä 2014, 51.) Päädyimme 4-portaiseen asteikkoon, sillä koimme väittämän ”en osaa sanoa” turhaksi meidän mittaristoomme. Koimme, että jos olisimme sisällyttäneet ”en osaa sanoa”- vastausvaihtoehdon meidän mittaristoomme, se olisi voinut houkutella vanhempia vastaamaan sen vaihtoehdon ilman sen suurempia pohdintoja liittyen omiin voimavaroihin. Työvälineen oli myös tarkoitus auttaa työntekijää luomaan keskustelua vanhemman kanssa ja ”en osaa sanoa” vastaukset olisivat voineet hankaloittaa sitä.

Käytimme paljon aikaa voimavaramittariston lausemuotojen pohtimiseen, jotta saisimme niistä mahdollisimman yksiselitteiset. Tarkoituksenamme oli, että lauseet olisivat niin helposti ymmärrettäviä, että työntekijöiden ei tarvitsisi niitä selittää vanhemmalle vaan vanhempi ymmärtäisi itse niiden tarkoituksen. Lauseiden yksinkertaisuus auttaisi myös tarvittaessa kääntämään lomaketta eri kielille, sillä Tenavatuvalla on myös asiakkaita, joiden äidinkieli ei ole suomi.

Mittariston lisäksi työväline sisältää viisi avointa kysymystä, joiden avulla lähivanhempi voi yhdessä työntekijän kanssa pohtia sitä, mikä tuo iloa hänen arkeensa, mitkä tekijät kuormittavat häntä arjessa ja mitkä tekijät antavat hänelle voimaa. Näiden lisäksi lähivanhempi voi pohtia mitä muita rooleja hän kokee itsellään olevan vanhemmuuden lisäksi ja miten hän näkee oman tulevaisuutensa.

Halusimme keskittyä työvälineessä vanhemman voimavaroihin. Koemme, että voimavarakeskeinen lähestymistapa on hyvä, sillä siinä elämää suunnitellaan vahvuuksien vaaraan sekä suunnataan ajatuksia ja voimavaroja tulevaisuuteen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2022) ”voimavaralähtöiset menetelmät” artikkelin mukaan voimavarakeskeinen lähestymistapa sopii kaikille perheiden kanssa työskenteleville ammattilaisille. Artikkelin mukaan voimavaralähtöisessä työskentelyssä toimitaan asiakkaan ehdoilla ja sitä kautta saadaan asiakas tunnistamaan omia voimavaroja ja muutoshaasteita. Omat voimavarojen lähteet tiedostaessa on helpompi lähteä vahvistamaan niitä. (THL 2022.) Kun vanhempi tunnistaa omia voimavarojaan, on myös Tenavatuvan työntekijän helpompi auttaa häntä vahvistamaan niitä.

Halusimme luoda työvälineestä helppokäyttöisen ja joustavan. Teimme voimavaramittariston omalle sivulleen sekä avoimet kysymykset omalle sivulleen. Työvälineen tarkoitus ei ole kuormittaa lähivanhempaa, vaan olla tukena sekä vanhemmille että työntekijöille. Lähivanhempi voi halutessaan vastata vain avoimiin kysymyksiin tai tehdä pelkän voi-

mavaramittariston. Sen lisäksi työntekijät voivat valita avoimista kysymyksistä siihen hetkeen sopivia kysymyksiä. Kaikkea ei ole pakko käydä kaavamaisesti läpi jokaisen vanhemman kanssa vaan lomaketta voi käydä läpi joustavasti. Päädyimme tekemään mittariston ja avoimet kysymykset eri sivuille myös siksi, että näin ollen lomakkeen täyttö on helpompi jakaa useammalle kerralle. Teimme työvälineen niin, että siihen on helppo palata seuraavissa tukikeskustelussa ja esimerkiksi verrata tuloksia.

Alkuperäisen työvälineen teimme suomeksi. Tenavatuvan työntekijöiden toiveena oli, että käänämme työvälineen myös englanniksi, sillä osan Tenavatuvan asiakasperheidän äidinkieli ei ole suomi ja kommunikaatio työntekijöiden ja vanhempien välillä tapahtuu englanniksi. Englanninkielinen versio vanhempien voimavaralomakkeesta on nähtävissä liitteissä (Liite 5). Työntekijöiden mukaan työväline olisi hyödyllistä saada vielä käännettyä muuan muassa arabiaksi, jotta sitä voitaisiin hyödyntää mahdollisimman monen vanhemman kanssa tukikeskusteluissa.

Lähetimme sähköpostilla tekemämme työvälineen Tenavatuvan työntekijöille ja pyysimme samalla palautetta työvälineestä. Saimme lomakkeesta hyvää palautetta. Toiselta työntekijältä saimme muutaman kehitysehdotuksen ja toinen työntekijä kehui työtämme ja kertoi, että ei keksi mitään lisättävää tai poistettavaa. Tässä vaiheessa lisäsimme mittaristoon toisen työntekijän palautteen perusteella yhden uuden kysymyksen liittyen sijaisvanhemmuuteen ja muokkasimme yhtä kysymystä kahdeksi eri kysymykseksi. Laitoimme parannellun version työntekijöille sähköpostiin. Emme saaneet enää parannellusta työvälineestä palautetta.

7 YHTEENVETO JA ARVIOINTI

7.1 Yhteenveto

Kehittämistyömme tarkoitus oli luoda tapaamispaikka Tenavatupaan työväline, jolla voidaan tukea lähivanhemman kanssa käytävää vanhemmuustyöskentelyä. Tapaamispaikka Tenavatuovassa järjestetään tuettuja ja valvottuja tapaamisia sekä valvottuja vaihtoja. Toimintaa on ollut jo vuodesta 2000. Eroperheiden ja lastensuojelun parissa työskentelystä Tenavatuovan henkilökunnalla on laaja kokemus ja asiantuntemus. (Turun ensi- ja turvakoti ry 2021.) Työvälineen tarve nousi esille Tenavatuovan lähivanhempien asiakaspalautteista sekä työntekijöiden tarpeesta. Lähivanhempien kanssa työskentely Tenavatuovalla oli melko vähäistä, vain oven suussa muutaman minuutin ajan silloin, kun vanhempi tuo lasta tapaamiseen. Tämän lyhyen ajan työntekijät pyrkivät käyttämään hyödyksi lähivanhemman kanssa. Tapaajavanhemman kanssa puolestaan aikaa vanhemmuustyöskentelylle ja vanhemmuuden läpikäymiselle oli enemmän tapaamisten ohessa.

Kehittämistyömme tarkoitus oli vastata Tenavatuovan tarpeeseen lisätä työskentelyä lähivanhemman kanssa uuden työvälineen avulla. Kehittämämme työvälineen oli tarkoitus luoda yhtenevät raamit tukikeskusteluille, joita Tenavatuovalla käydään sekä tapaajavanhemman että lähivanhemman kanssa. Tukikeskusteluiden tavoitteena on vahvistaa lapsen oikeuksia ja auttaa vanhempia löytämään omat voimavaransa (Turun ensi- ja turvakoti ry 2021). Tavoitteenamme oli kehitellä työväline, joka lisäisi lähivanhemman tunnetta osallisuudesta ja kuulluksi tulemisesta.

Toteutimme kehittämistyömme lähivanhempien ja työntekijöiden haastatteluiden pohjalta. Haastattelu on vuorovaikutustilanne, joka vaatii molemmin puoleista luottamusta (Ojasalo ym. 2018, 108). Luottamusta pyrimme rakentamaan sillä, että kerroimme rehellisesti kehittämistyöstämme ja siitä, mikä haastatteluiden tarkoitus oli. Koimme tärkeäksi osallistaa lähivanhemmat kehittämistyöhömme haastatteluiden ja kyselyiden kautta, jotta saimme työvälineeseen lähivanhempien äänen kuuluviin ja näin ollen se palvelisi vanhempien tarpeita. Asiakkailta on usein erilaista tietoa kuin työntekijöillä. Tärkeää on ottaa asiakkaat aktiivisesti mukaan kehittämistoimintaan, jotta voidaan paremmin tuottaa asiakkaiden tarpeisiin vastaavia palveluita. (Salonen ym. 2017, 18.)

Kävimme asiakkaiden ja työntekijöiden haastattelun aluksi läpi haastattelun ja kehittämistyömme tarkoituksen sekä luottamuksellisuuden. Tutkittavalla henkilöllä on oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen sekä oikeus keskeyttää missä vaiheessa tahansa ilman kielteisiä seuraamuksia. Tutkittavalla on myös oikeus saada tietoa tutkimuksen sisällöstä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019.) Haastattelutilanteessa toinen meistä toimi niin sanottuna haastattelijana ja piti keskustelua yllä haastateltavan kanssa ja toinen kirjasi tietokoneelle ylös haastateltavan vastauksia. Pohdimme haastattelujen äänittämistä ja litterointia, mutta koimme, että saamme tarpeeksi tietoa kirjoittamalla haastatteluista muistiinpanoja. Kirjaajan roolissa olevan oli tärkeä muistaa olla tekemättä omia päätelmiä haastateltavan sanomisista.

Mielestämme haastattelutilanteet onnistuivat hyvin. Olimme suunnitelleet huolellisesti haastattelukysymykset ja kävimme yhdessä läpi, miten tulisimme haastattelutilanteessa toimimaan. Koimme, että valmiiksi suunnitellut roolit selkeyttivät toimintaamme haastattelutilanteessa ja saimme hyvin taltioitua haastateltavan vastauksia kysymyksiimme. Uskomme, että meidän selkeä työnjakomme auttoi myös haastateltavaa tilanteessa, sillä hän tiesi, kumpi hoitaa haastattelun ja kumpi kirjaa vastauksia. Olimme myös valmiiksi miettineet haastatteluille mahdollisimman häiriöttömän paikan, jotta haastattelut onnistuisivat ilman häiriöntekijöitä.

Kehittämistyötämme varten saimme haastateltua yhtä lähivanhempaa Teamsin välityksellä. Tämän lisäksi neljä vanhempaa täyttivät kyselylomakkeen, joiden vastaukset yhdistimme haastattelussa saamiimme vastauksiin. Haastatteluiden ja kyselylomakkeen avulla meidän oli tarkoitus selvittää, kokevatko lähivanhemmat saavansa tarpeeksi tukea omaan vanhemmuuteensa. Tämän lisäksi tarkoituksenamme oli selvittää, millaisesta vanhemmuustyöskentelystä vanhemmat hyötyisivät tapaamisprosessin aikana. Haastattelun ja kyselylomakkeiden pohjalta lähivanhemmilla ei noussut suurempaa tarvetta vanhemmuustyöskentelylle.

Lähivanhempien lisäksi haastattelimme Tenavatuvan työntekijöitä, joilta saimme tietoa heidän tämänhetkisestä työskentelystä lähivanhempien kanssa. Tämän lisäksi meidän tarkoituksemme oli selvittää työntekijöiden haastatteluissa se, kokevatko työntekijät tarvetta lisätä vanhemmuustyöskentelyä ja millaista mahdollinen työskentely voisi olla. Työntekijät toivat haastatteluissaan ilmi tarvetta lisätä vanhemmuustyöskentelyä lähivanhempien kanssa. Työntekijöiden mukaan vanhemmuustyöskentely vahvistaa luottamussuhdetta työntekijän ja vanhemman välillä. Työntekijät esittivät idean jonkinlaisesta lomakkeesta, jota vanhempien kanssa voitaisiin täyttää tukikeskusteluiden aikana.

Tutkimustulosten pohjalta loimme tapaamispaikka Tenavatupaan vanhempien voimavaroalomakkeen, joka sisälsi voimavaramittariston ja avoimia kysymyksiä. Voimavaroalähtöiset menetelmät korostavat vahvuuksia ja itsemääräämistä. Jokaiselta löytyy voimavaroja antavia tekijöitä sekä kuormittavia tekijöitä. (THL 2022.) Lomakkeen tarkoitus on keskittyä vanhemman voimavaroihin ja hänen kokemiin haasteisiin ja ilon aiheisiin arjessa. Lomake on täytettävissä vanhemman toiveiden mukaan ja lomakkeen täyttö voidaan tarvittaessa jakaa useammalle kerralle. Työntekijöille lomakkeen on tarkoitus selkeyttää tukikeskusteluiden sisältöä ja ottaa vanhempien voimavarat puheeksi lomakkeen avulla. Lomakkeeseen on helppo palata myös, jos lähivanhemman kanssa pidetään useampi tukikeskustelu.

Kehittämistyömme tavoitteisiin peilaten olemme mielestämme onnistunut työssämme hyvin. Saimme kehitettyä työvälineen, joka palvelee niin työntekijöitä kuin lähivanhempiakin. Työvälineemme edistää lähivanhempien osallisuutta ja kuulluksi tuleamista. Sen lisäksi työvälineemme avulla lähivanhempia pystyy saamaan tukea omaan vanhemmuuteensa siitä aihealueesta, kuin hän kokee tarpeelliseksi. Työvälineemme palvelee myös työntekijöiden tarpeita. Työntekijöillä oli tarve yhtenäistää tukikeskusteluja ja loimme työvälineemme avulla raamit tukikeskusteluille. Kehittämistyömme oli tärkeä ja opettavainen prosessi meille molemmille ja toivomme, että myös Tenavatuvalla ja sen työntekijöille.

Ahtola-Poiesz (2014) on opinnäytetyössään “Välikeskustelumalli ja asiakkaan kuuleminen – tutkimus Ensi- ja turvakotien liiton tapaamispaikkatoiminnasta” tarkastellut asiakkaan kuulemistä ja sitä tukevia menetelmiä. Näiden lisäksi Ahtola-Poieszin tavoitteena oli selvittää välikeskustelumallin käyttöä ja miten se soveltuu tapaamispaikkatoimintaan. Ahtola-Poieszin tutkimustuloksista selvisi, että välikeskustelu soveltuisi tapaamispaikkatoimintaan alkuhaastattelun jälkeen. (Ahtola-Poiesz 2014, 16–30.) Vuosi 2022 on Tenavatuvalla poikkeuksellinen, sillä he voivat tarjota tukikeskusteluja ja ottaa kehittämänsä mallin käyttöön. Lähijohtajan mukaan Suomessa tukikeskusteluja järjestetään harvoin tapaamispalvelun rinnalla ja se onkin tällä hetkellä puute koko tapaamispaikkatoiminnassa. Toiveena olisi, että jossakin vaiheessa tapaamispalveluun sisältyisivät automaattisesti vanhemmuustyöskentely ja tukikeskustelut.

7.2 Kehittämistyön arviointi ja eettisyys

Kehittämistyömme alussa pohdimme, miten lähdemme toteuttamaan työskentelyämme. Olimme kumpikin ensimmäistä kertaa kehittämistyön äärellä, ja kokemattomuus näkyi hyvin varsinkin prosessin alkuvaiheessa. Alussa olimme epävarmoja, miten aloittaa työskentely, sillä mielissämme ohjeistukset olivat vain yksi iso kasa, emmekä saaneet kiinni toimeksiannon punaisesta langasta. Pohdimme yhdessä paljon sitä, miten lähdemme toteuttamaan toimeksiantoa ja ideoimme kehittämistyön eri vaiheita. Palaverit toimeksiantajan kanssa auttoivat selkeyttämään työskentelyä, ja alun haasteiden jälkeen pääsimme hyvin kiinni kehittämistyömme tekemiseen.

Kehittämistyömme loppupuolella pidimme myös palavereja ohjaavan opettajamme kanssa ja koimme niistä olleen paljon hyötyä ja apua. Haasteeksi kehittämistyömme prosessissa meillä nousi muun muassa haastateltavien vähyys. Vaikka tilanne oli valitettava, emme kuitenkaan kokeneet sen olevan este työskentelyllemme vaan jatkoimme eteenpäin. Loppupuolella koimme haasteeksi metodiosuuden kirjoittamisen, sillä olimme kumpikin ensimmäistä kertaa metodikirjoittamisen äärellä. Saimme siihen apua ohjaavalta opettajaltamme ja ideoimme myös paljon yhdessä, miten jatkaa työskentelyä. Luimme myös monia muita kehittämis- ja tutkimustöitä, jotta saisimme selkeyttä omaan tekemiseemme. Olimme onneksi varanneet riittävästi aikaa kehittämistyöllemme, jotta pystyimme rauhassa kirjoittamaan ja perehtymään kirjallisuuteen.

Kehittämistoiminnan luotettavuuden mittaamista voidaan pitää hankalana. Tutkimuksen validiteetti voi kärsiä muun muassa kiireellä laaditusta kyselylomakkeesta ja liian suppeaksi jääneistä aineistoista. (Toikko & Rantanen 2009, 123.) Olimme suunnitelleet haastattelevamme lähivanhempia, mutta niukan osallistujamäärän vuoksi jouduimme nopeasti luomaan haastattelukysymyksistä kyselylomakkeen, jonka tarkoitus oli lisätä vanhempien aktiivisuutta osallistua kehittämistyöhömmme. Yritimme miettiä kysymyksiä tarkoin ja saimme toimeksiantajaltamme ohjeeksi tehdä kysymyksistä mahdollisimman yksinkertaiset. Noudatimme tätä ohjetta, mutta jälkeen päin ajateltuna kysymykset olisi ollut hyvä muotoilla niin, että niihin ei voi vastata pelkästään ”kyllä” tai ”ei”. Koemme, että aineisto jäi melko suppeaksi ja vanhempien mielipiteitä ja toiveita ei saatu tarpeeksi hyvin esille kyselylomakkeen avulla.

Kehittämistyössä luotettavuuden mittarina voidaan pitää kehitetyn asian käyttökelpoisuutta (Toikko & Rantanen 2009, 121). Alusta saakka tavoitteenamme oli luoda sellainen

työväline, jonka käyttöönotto olisi helppoa ja joustavaa. Ajattelimme, että liian haastava työväline voisi olla vaikea saada sisällytettyä vanhemmuustyöskentelyyn ja näin ollen riskinä olisi, että työväline jäisi kokonaan käyttämättä. Myös kuuntelemalla sekä työntekijöiden että vanhempien ideoita työvälineestä, otimme huomioon tarpeet liittyen työvälineeseen ja näin ollen uskomme lisänneen sen käyttökelpoisuutta.

Kokonaisuudessaan aineistomme jäi hieman toivottua suppeammaksi. Olimme keskustelleet toimeksiantajamme kanssa, että tavoitteenamme olisi saada 7–8 lähivanhemman haastattelut ja tämä vaikutti realistiselta tavoitteelta, mutta loppujen lopuksi vain yksi lähivanhempi suostui haastatteluun. On selvää, että mitä vähemmän osallistujia, sitä suuremmalla todennäköisyydellä se ei vastaa todellisuutta riittävällä tarkkuudella (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 70). Kyselylomaketta tehdessämme toivoimme, että sen olisi täyttänyt ainakin seitsemän vanhempaa. Kuitenkin lomakkeen täytti vain neljä vanhempaa. Tiesimme jo kyselylomaketta tehdessämme, että emme tulisi saamaan sillä niin kattavia vastauksia kuin haastatteleamalla ja siksi toivoimme, että mahdollisimman moni vanhempi olisi täyttänyt kyselylomakkeen.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa tutkimusasetelman laatiminen siten, että se tutkiminen perustuu tutkimusongelmaan. Oikean tutkimusmenetelmän avulla tutkimusongelman tulisi olla ratkaistavissa. (Kananen 2014, 125.) Valitsimme tutkimusmenetelmäksi haastattelun, jotta saisimme lähivanhempien ja Tenavatuvan työntekijöiden äänet kuuluviin. Meillä ei ollut kokemusta Tenavatuvan lähivanhempien kanssa tehtävästä työstä, joten oli tärkeää kuulla sellaisia henkilöitä, joilla siitä on kokemusta. Mielestämme haastattelun valinta tutkimusmenetelmäksi oli onnistunut, vaikkakin emme saaneet tarpeeksi vanhempia haastateltua. Koimme, että työntekijöiden ja lähivanhempien mielipiteiden ja ideoiden avulla saisimme kehitettyä parhaan mahdollisen työvälineen, joka vastaisi sekä vanhempien että työntekijöiden tarpeisiin.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeä huomioida eettiset periaatteet kaikissa tutkimuksen vaiheissa (Vuori 2021). Sovelsimme tutkimuksessamme tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedon hankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Toteutimme haastattelut ja kehittämistyön eettisyyden huomioiden sekä noudattaen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön tapoja. Hyvän tieteellisen käytännön tärkeitä lähtökohtia ovat rehellisyys ja huolellisuus tutkimustyötä tehdessä. (Varantola 2012, 6.) Ennen kehittämistyömme aloittamista tutustuimme huolellisesti tutkimuseettisiin periaatteisiin ja noudatimme niitä koko kehittämisprosessin ajan. Raportoimme kaiken niin huolellisesti ja rehellisesti, kuin vain pystyimme. Lisäksi huolellisuutta

työssämme koko prosessin ajan tuki se, että varasimme tutkimuksen ja kehittämistyön tekemiseen tarpeeksi aikaa. Uskomme, että huolellinen perehtyminen lähdemateriaaleihin auttoi meitä oman kehittämisprosessimme aikana.

Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää myös, että tutkijan on toimittava vilpittömästi toisia tutkijoita kohtaan (Vilka 2005, 30). Kaikilla tieteenaloilla tehtävän tutkimuksen on hyvä noudattaa tieteellisen tunnustuksen periaatetta ottamalla huomioon muiden tutkijoiden työn ja saavutukset asianmukaisesti (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 43–44). Tutustuimme kehittämistyötämme tehdessä myös muiden tutkijoiden tekemiin töihin ja saavutuksiin samasta aiheesta. Noudatimme kehittämistyössämme hyvän tieteellisen käytännön mukaan myös avoimuutta ja kontrolloitavuutta. Keskustelimme toimeksiantajamme kanssa avoimesti eri kehittämistyön vaiheissa ja otimme heidän mielipiteensä huomioon työvälinettä kehittäessämme.

Vilka (2005, 33) mukaan tutkimuksessa on aina varjeltava ja kunnioitettava tutkittavia ja toimeksiantajia. Kehittämistyömme toteuttamiseksi meidän ei tarvinnut kerätä haastateltavilta lähivanhemmilta henkilötietoja. Haastatteluiden saatekirjeessä toimme lähivanhemmille esille sen, että osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista ja haastattelu toteutetaan täysin anonyyminä. Kerroimme saatekirjeessä, että emme kerää lähivanhemmista minkäänlaisia henkilötietoja eikä opinnäytetyöstämme voi tunnistaa haastateltavia. Kerroimme haastateltaville meidän salassapitovelvollisuudestamme ja siitä, kuinka hävitämme haastattelumateriaalit oikeaoppisesti sen jälkeen, kun olemme saaneet kehittämistyömme valmiiksi.

Tutkittavalle ei saa syntyä tunnetta osallistumisen pakollisuudesta eikä pelkoa kielteisistä seuraamuksista, jos tutkittava kieltäytyy osallistumasta tutkimukseen. Tutkittava saa keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa ilman kielteisiä seurauksia hänelle itselleen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8.) Tutkimuksen yksityisyyttä lisää se, että tutkittavalla on itsellään mahdollisuus määrittää mitä tietoja hän haluaa tutkijoiden kanssa jakaa (Kuula 2006, 64). Emme painostaneet lähivanhempaa tai työntekijää haastatteluiden aikana vaan annoimme heidän rauhassa kertoa niistä asioista, mistä he halusivat puhua. Huomioimme eettisyyden myös kertomalla kehittämistyömme aiheen selkeästi haastattelun saatekirjeessä, jotta lähivanhemmat saivat hyvissä ajoin tiedon siitä, mitä aihetta mahdollinen haastattelu koskisi. Haastateltavaa ajatellen on eettisesti oikein, että hän saa tietoonsa haastattelun aiheen ennen haastattelua (Tuomi & Sarajärvi 2018, 63).

7.3 Voimavaralomakkeen käyttöönotto ja kehittäminen

Tapaamispaikka Tenavatuvasa on aloitettu tukikeskustelut vanhempien kanssa alkuvuodesta 2022. Tukikeskustelut on tarkoitus järjestää tapaamisprosessin aikana jokaisen vanhemman kanssa heidän tarpeidensa mukaan. Näihin keskusteluihin kehitimme vanhempien voimavaroihin keskittyvän lomakkeen, jota työntekijät voivat hyödyntää lähivanhempien kanssa keskusteltaessa. Lomakkeen tarkoitus on yhtenäistää tukikeskusteluita ja ottaa tärkeitä aiheita puheeksi jokaisen vanhemman kanssa. Jokaisella lähivanhemmalla on kuitenkin mahdollisuus kieltäytyä tukikeskustelusta, jolloin voimavarojen kartuttaminen lomakkeen avulla jää heiltä välistä.

Tenavatuvan työntekijöiden tarkoituksena on ottaa lomake käyttöön jokaisen vanhemman tukikeskustelussa. Lomake on tarkoitus ottaa käyttöön jo kevään 2022 aikana eli heti sen valmistumisen jälkeen. Uskomme, että lomake tulee aktiiviseen käyttöön osana tukikeskusteluita. Toivomme myös, että sekä työntekijät että vanhemmat suhtautuisivat lomakkeen käyttöön avoimin mielin ja soveltaisivat sen käyttöä omien tarpeidensa mukaan.

Aluksi lomake tulee vain tapaamispaikka Tenavatuvan käyttöön. Työntekijöiden on tarkoitus kerätä lomakkeen käytöstä käyttökokemuksia ja viedä niitä eteenpäin Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten tapaamispaikkatoiminnan työkokouksiin. Tulevaisuudessa voimavaralomaketta on mahdollisuus jakaa näihin muihin tapaamispaikkoihin, jos he kiinnostuvat siitä.

Kun lomake on ollut jonkin aikaa työntekijöiden käytössä, voisi lomakkeen käytöstä kerätä vanhemmilta mielipiteitä ja mahdollisesti kehittää lomaketta saatujen palautteiden pohjalta. Lomakkeen kehittämisessä on tärkeä ottaa huomioon vanhempien kokemukset ja mielipiteet, sillä lomake on kehitetty heidän parastaan ajatellen. Toivomme, että vanhempien mahdollisten palautteiden pohjalta työntekijät uskaltavat rohkeasti muokata lomaketta ja tehdä siitä toimivamman.

LÄHTEET

Aaltonen, A-K. 2015. Huoltoriitojen sovittelu tuomioistuimessa. Helsinki: Kauppakamari.

Ahtola-Poiesz, A. 2014. Välikeskustelumalli ja asiakkaan kuuleminen- tutkimus Ensi- ja turvakotien liiton tapaamispaikkatoiminnasta. Opinnäytetyö. Sosiaalian koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.1.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/76310/Ahtola-Poiesz_Anne.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Airaksinen, T. & Vilka, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Ali-Keskikylä, E. 2008. Lapsen tapaamisoikeus ja sen toteuttamisen ongelmakohtia. Pro gradu-työ. Oikeustieteellinen tiedekunta. Turku: Turun Yliopisto.

Asianajotoimisto Lapsiasiain Lakitalo oy. 2021. Asuminen. Viitattu 9.12.2021. <http://lap-silaki.fi/asuminen/>

Borg, S. 2022. Kyselylomakkeen laatiminen (Lomakesuunnittelu). Teoksessa Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Tampereen yliopisto. Viitattu 9.5.2022. www.fsd.tuni.fi > Palvelut > Menetelmäopetus > Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja > Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja > Kyselyaineistot > Kyselylomakkeen laatiminen (Lomakesuunnittelu).

Böök, M. L. & Terävä, J. 2019. Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen- mitä, miksi ja miten? Teoksessa Hietanen, P.; Keinonen, V. & Kettunen, M. (toim.) 2019. Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 4. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 10-17. Viitattu 5.1.2022. Saatavilla sähköisesti: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/yhteistyovanhemmuus_yhteistyovanhe

Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2015a. Tapaamispaikkatoiminnan laatukriteerit. Viitattu 2.2.2022. <https://apuaeroon.fi/wp-content/uploads/2019/03/Tapaamispaikkatoiminnan-laatukriteerit.-Ensi-ja-turvakotien-liitto-ry-KUVALLA.pdf>

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2021b. Tapaamispaikka – turvallinen kohtaaminen lapselle. Viitattu 29.1.2022. <https://tuentu.fi/wp-content/uploads/2017/07/Tapaamispaikka-esite.pdf>

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2021c. Työmme lukuina. Viitattu 18.3.2022. https://ensijaturvakotienliitto.fi/vaikuta-yhteiskuntaan/tyomme_lukuina/#1613474659261-9b7a1b4b-8fa2

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2020d. Pitkittyneet huoltoriidat ja lapsen etu. Viitattu 2.2.2022. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/blogi/pitkittyneet-huoltoriidat-ja-lapsen-etu/>

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2021e. Näin me autamme. Viitattu 28.2.2022. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/>

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2021f. Yhteistyövanhemmuus. Viitattu 20.2.2022. https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/ero-lapsiperheessa/yhteistyovanhemmuus/#lapsen_hyvinvoinnin_tukeminen_erossa

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2022g. Liitto valmistautuu tukemaan sotapakolaisena Suomeen tulevia perheitä. Viitattu 31.3.2022 <https://ensijaturvakotienliitto.fi/liitto-valmistautuu-tukemaan-sotapakolaisena-suomeen-tulevia-perheita/>

Lapsen oikeudet 2021. Lapsen etu. Viitattu 13.2.2022. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimuksen-yleisperiaatteet/lapsen-etu/>

- Haapa, P. 2007. Valvotusti tavattu- valvottu tapaaminen lapsen kokemuksena. Pro Gradu-tutkielma. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 30.3.2022. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/78785/gradu02364.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hakalehto, S. 2018. Lapsioikeuden perusteet. Helsinki: Alma Talent.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Hermanson, E. 2015. Vanhempien ero lapsen näkökulmasta. Terveyskirjasto. Viitattu 15.2.2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/kot00210>
- Hietanen, P. & Niininen, L. 2019. Yhteistyövanhemmuuden kolmio työvälinaena. Teoksessa Hietanen, P.; Keinonen, V. & Kettunen, M. (toim.) 2019. Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 4. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 38-49. Viitattu 7.1.2022. Saatavilla sähköisesti: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/yhteistyovanhemmuus_yhteistyovanhe
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirvelä, P. 2021. Lapsen oikeudellista asemaa perheessä koskevaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöä. Teoksessa Hakalehto, S. & Toivonen, V. (toim.) 2021. Lapsen oikeudet perheessä. Helsinki: Kauppakamari, 164-170.
- Huovinen, J. 2021. Turvallinen rinnakkaisvanhemmuus. Maisterintutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityö. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu 24.3.2022. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/334132/Huovinen_Jenna_Maisterintutkielma_2021.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. 2021. Teemahaastattelut. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Tampereen yliopisto. Viitattu 9.4.2022. www.fsd.tuni.fi > Palvelut > Menetelmäopetus > Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja > Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja > Laadullisen tutkimuksen aineistot > Haastattelut > Teemahaastattelut.
- Hämäläinen, J. 2012. Huoltoriitojen kustannukset yhteiskunnalle: taloudellisen arvioinnin teoreettisia ja metodologisia haasteita. Teoksessa Kääriäinen, A.; Hämäläinen, J. & Pölkki, P. 2012. Challenges of divorce, interventions and children: Eron haasteet, väliintulot ja lapset. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 187–212.
- Innokylä 2022. Työpajat ja sparraukset. Viitattu 9.5.2022 <https://innokyla.fi/fi/tyopajat-ja-sparraukset>
- Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona: Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karttunen, R. 2010. Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa. Akateeminen väitöskirja. Psykologian laitos. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 24.3.2022. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66650/978-951-44-8201-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kettunen, M. 2019. Vanhempien kokemuksia yhteistyön rakentamisesta. Teoksessa Hietanen, P.; Keinonen, V. & Kettunen, M. (toim.) 2019. Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 4. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 20–29. Viitattu 7.1.2022. Saatavilla sähköisesti: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/yhteistyovanhemmuus_yhteistyovanhe

Kiiski, J. 2012. Avioeron synnyttämät haasteet ja ongelmat. Teoksessa Kääriäinen, A.; Hämäläinen, J. & Pölkki, P. 2012. Challenges of divorce, interventions and children: Eron haasteet, väliintulot ja lapset. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 157–186.

Kitinoja, M. 2016. Tapaamisoikeus- Lapsen oikeus perhe-elämään ja läheisiin. Pro Gradu-tutkielma. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Vaasa: Helsingin yliopisto. Viitattu 26.3.2022. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/161186/Pro%20Gradu%2c%20Maria%20Kitinoja%205.2.16.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Korhonen, L. 2021. Vanhempien ero. Pulassa lapsen kanssa. Duodecim terveyskirjasto. Viitattu 14.3.2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00032/vanhempien-ero?q=vaikeavuus>

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 8.4.1983/361. Annettu Helsingissä 8.4.1983. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361#L1>

Mikkola, U. 2021. Muutostyöskentelyllä kohti turvallista rinnakkaisvanhemmuutta. Teoksessa Muukkonen, T.; Rautio, S. & Vaitomaa, J. (toim.) 2021. Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 6. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 114–127. Viitattu 10.2.2022. Saatavilla sähköisesti: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/digi_etl_vaativa_ero-tyo_2021_sivuttain

Minilex. Lapsen tapaamisoikeus etävanhemman kanssa. 2021. Viitattu 15.1.2022. <https://www.minilex.fi/a/lapsen-tapaamisoikeus-etavanhemman-kanssa>

Muukkonen, T. & Vaitomaa, J. 2021. Johdanto vaativaan erotyöhön ja Turvassa-hankkeen kehittämistyöhön. Teoksessa Muukkonen, T.; Rautio, S. & Vaitomaa, J. (toim.) 2021. Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 6. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 10–17. Viitattu 27.2.2022. Saatavilla sähköisesti: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/digi_etl_vaativa_erotyo_2021_sivuttain

Nikupeteri, A. & Laitinen, M. 2021. Vaativat ero- ja huoltoriidat yksityisenä ja yhteisöllisenä ilmiönä. Teoksessa Muukkonen, T.; Rautio, S. & Vaitomaa, J. (toim.) 2021. Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 6. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 18–27. Viitattu 10.2.2022. Saatavilla sähköisesti: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/digi_etl_vaativa_erotyo_2021_sivuttain

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.-4. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus. 141-152.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 9.5.2022 https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html

Salonen, K., Eloranta, S. & Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmä ammatillisessa koulutuksessa. Oppimateriaaleja 108. Turun ammattikorkeakoulu. Turku. Saatavilla sähköisesti: <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Siiri-Valovirta, K. 2011. Sosiaalityön asiantuntijuus huoltoriitaselvityksissä. Sosiaalityön Pro Gradu –tutkielma. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Viitattu 8.3.2022. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/82323/gradu04865.pdf?sequence=1>

Sosiaalihuoltolaki. 30.12.2014/1301. Annettu Helsingissä 30.12.2014. Saatavilla <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Suomen virallinen tilasto: Perheet [verkkójulkaisu]. Vuosikatsaus 2018, 5. Lapsista 80 prosenttia elää kahden vanhemman perheessä. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 4.4.2022. Saatavilla https://www.stat.fi/til/perh/2018/02/perh_2018_02_2020-01-31_kat_005_fi.html

Taskinen, S. 2001. Lapsen etu erotilanteissa: Opas sosiaalitoimelle. Helsinki: Stakes.

THL 2021. Tuetut ja valvotut tapaamiset. Viitattu 13.1.2022. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perheoikeudelliset-palvelut/tuetut-ja-valvotut-tapaamiset-seka-valvottu-vaihto>

THL 2022. Voimavaralähtöiset menetelmät. Viitattu 5.4.2022. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/aitiys-ja-lastenneuvola/neurolatyon-sisallot-ja-menetelmat/voimavaralah-toiset-menetelmat>

Toikko, T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: Näkökulmia kehittämisssessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turku 2022. Lapsen tapaamisoikeus. Viitattu 9.5.2022. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/perheille-annettavat-palvelut/lapsen-huolto-asuminen--1>

Turun ensi- ja turvakoti ry 2021. Tapaamispaikka Tenavatupa. Valvottuja ja tuettuja tapaamisia lapsi huomioiden. Viitattu 25.1.2022. <https://tuentu.fi/tapaamispaikka-tenavatupa>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3. Helsinki. Viitattu 1.5.2022. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Uusitalo, I. 2012. Prosessi- ja dialoginen viitekehys organisaation kehittämisessä. Teoksessa Hautala, T.; Ojalehto, M. & Saarinen, J. (toim.) 2012. Työelämää kehittämässä: Ammattikorkeakoulu projektimaisten kehittämisen kumppanina. Oppimateriaaleja 67. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Saatavilla <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522162625.pdf>

Uuskoski, O. 2012. Lapsen turvallisuudentunteen tukeminen valvotuissa tapaamisissa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.1.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/52870/uuskoski_outi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. Saatavilla https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2#idm45237816614256

Vaitomaa, J. 2021. Eronneiden vanhempien ja lapsen palvelupolku. Teoksessa Muukkonen, T.; Rautio, S. & Vaitomaa, J. (toim.) 2021. Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 6. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 39–47. Viitattu 14.4.2022. Saatavilla sähköisesti: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/digi_etl_vaativa_erotyö_2021_sivuttain

Valjakka, E. 2002. Tapaamisoikeus. Teoksessa Litmala, M. (toim.) 2002. Lapsen asema erossa. Helsinki: WSOY lakitieto, 85–88.

Vanhakartano, U. 2021. "Sivulliset uhrin". Ammattilaisten näkemyksiä lapsen osallisuudesta vaativissa erotilanteissa. Pro Gradu –tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Sosiaalityö. Viitattu 10.3.2022 https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64696/Vanhakartano_Ulla.pdf?sequence=1

Varantola, K. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa : tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Saatavilla https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vilka, H. 2005. Tutki ja Kehitä. Helsinki: Tammi.

Vuori, J. Tutkimusetiikka ihmistieteessä 2021. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampereen yliopisto. Viitattu 9.5.2022. www.fsd.tuni.fi > Palvelut > Menetelmäopetus > Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja > Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja > Tutkimusetiikka > Tutkimusetiikka ihmistieteessä.

Haastattelun lupa-anomus

ANOMUS 1.12.2021

Emma Sandelin & Saana Mäki

Turun ensi- ja turvakoti

Tapaamispaikka Tenavatupa

HAASTATTELUN LUPA-ANOMUS

Opinnäytetyö tapaamispaikka Tenavatupaan aiheena “lähivanhemman vanhemmuuden tukeminen tapaamisprosessin aikana”

Opiskelemme Turun ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi kolmatta vuotta. Teemme kehittämis- ja tutkimustyötä tapaamispaikka Tenavatuvalle koskien lähivanhempien tukemista tapaamisprosessin aikana. Saimme toimeksiannon tapaamispaikka Tenavatuvalta, jossa on ilmennyt tarve työvälineelle, jota työntekijät voisivat käyttää lähivanhemman kanssa työskentelyyn.

Kehittämis- ja tutkimustyötämme varten meidän on tarkoitus haastatella tapaamispaikka Tenavatuvan asiakkaina olevia lähivanhempia. Haastatteluiden tarkoituksena olisi kertoittaa lähivanhempien ajatuksia siitä, millaisesta työskentelystä he voisivat hyötyä. Tutkimuksellinen osuus tukee kehittämistyömme tuotoksen aikaansaamista.

Tällä anomuksella haemme lupaa haastatella sekä Tenavatuvan lähivanhempia että työntekijöitä. Olemme suunnitelleet ajoittavamme haastattelut alkuvuoteen 2022. Tarkoituksenamme olisi toteuttaa haastattelut kasvokkain kanssa koronarajoitukset huomioiden. Haastattelut tulisivat olemaan luottamuksellisia meidän ja haastateltavan välillä.

Tarkoituksenamme on toteuttaa haastattelut sekä kehittämistyö eettisesti oikein sekä noudattaen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön tapoja noudattaen. Aiomme tuoda haastateltaville ilmi, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista eikä opinnäytetyöstämme voi saada selville haastateltavien henkilöllisyyksiä. Toteutamme haastattelut noudattaen ehdotonta vaitiolovelvollisuutta ja asiallisuutta.

Olemme valmiit keskustelemaan haastatteluun liittyvistä kysymyksistä ja järjestelyistä vielä tarkemmin, mikäli sellaista tarvetta esiintyy. Työtämme ohjaa Turun ammattikorkeakoulun yliopettaja Kari Salonen, gsm: +358 44 907 4549, sähköpostiosoite: kari.salonen@turkuamk.fi.

Yhteistyöterveisin,

Emma Sandelin & Saana Mäki

Liitteet

Tutkimussuunnitelma haastattelukysymyksineen

Tutkimussuunnitelma opinnäytetyöhömmme

Emma Sandelin & Saana Mäki

Kehittämisen- ja tutkimustyötämme varten meidän on tarkoitus haastatella tapaamispaikka Tenavatuvan asiakkaina olevia lähivanhempia. Tavoitteenamme on saada 5-8 lähivanhempaa haastateltavaksi. Lähivanhempien lisäksi tarkoituksenamme on haastatella Tenavatuvan työntekijöitä.

Tarkoituksenamme on suunnitella joulukuussa mahdolliset haastattelut tai kyselylomakkeet ja toteuttaa haastattelut alkuvuodesta 2022. Aiomme varata haastatteluiden toteuttamiselle riittävästi aikaa, jotta saamme tarpeeksi materiaalia kehittämistyötämme varten. Olemme varanneet kuitenkin riittävästi aikaa myös haastatteluiden läpikäymiseen ja työvälineen kehittämiseen. Kun lähivanhempien haastatteluista on käynyt ilmi heidän tarpeensa ja toiveensa, aiomme olla yhteydessä Tenavatuvan lähijohtajaan sekä työntekijöihin ja keskustella heidän kanssaan lähivanhempien haastatteluista nousseista toiveista, jos tämä on mahdollista.

Kehittämistyömme tavoitteena on saada lähivanhemmille lisää tukea omaan vanhemmuuteen tapaamisprosessin aikana. Tavoitteenamme on luoda lähivanhemmille tunnetta osallisuudesta sekä kuulluksi tulemisesta. Lapsen ja etävanhemman tapaamisten yhteydessä työntekijöiden on mahdollista keskustella tapaavan vanhemman kanssa ja

käydä vanhemmuutta ja vanhemmuustyöskentelyä läpi, mutta tällaista mahdollisuutta heillä ei ole ainakaan ollut lähivanhemman kanssa.

Tehtävänä on saada kehitettyä yhteistyössä Tenavatuvan työntekijöiden sekä lähivanhempien kanssa sellainen työväline, jota työntekijät voisivat hyödyntää lähivanhempien kanssa työskentelyyn. Työväline voisi olla esimerkiksi lomake, jonka työntekijät voisivat antaa lähivanhemmalle tapaamisprosessin aikana. Lomakkeessa voisi olla avoimia kysymyksiä ja kysymyksiä liittyen vanhemmuuteen. Lähivanhempi voisi kirjoittaa lomakkeeseen ajatuksistaan ja/tai huolistaan koskien vanhemmuutta. Mikäli lähivanhemmalla tai työntekijällä herää huoli tai ajatuksia vanhemmuuteen liittyen, voisivat tapaamispaikan ohjaaja ja lähivanhempi järjestää vanhemmuuskeskustelun. Ajattelimme lomakkeen olevan toimiva vaihtoehto, sillä lähivanhemmille tulee tunne osallisuudesta, vaikka kaikki eivät tarvitsisikaan vanhemmuuskeskustelua. He, jotka kokevat tarvitsevansa tukea, saavat mahdollisuuden tulla kuulluiksi ja autetuiksi. Tarkoituksenamme on luoda työväline, joka olisi hyödyllinen vähäisistä aikaresursseista huolimatta.

Olemme suunnitelleet pitävämme mahdollisen haastattelun yksinkertaisena ja lyhyenä. Arvioimme haastatteluiden pituudeksi noin puoli tuntia. Haastattelukysymysten avulla meillä on tarkoitus saada selville lähivanhempien kokemuksia tämän hetkisestä tuesta omaan vanhemmuuteen sekä siitä, millaisesta työvälineestä he voisivat hyötyä tapaamisprosessin aikana. Alustavasti mietittynä haastattelukysymykset voisivat olla:

1. Koetko saavasi tukea omaan vanhemmuuteesi tapaamisprosessin aikana? Jos olet, millaista tukea olet kokenut saavasi?
2. Kaipaisitko enemmän työskentelyä tapaamispaikan ohjaajien kanssa?
3. Millaisesta tuesta/työskentelystä hyötyisit tapaamisprosessin aikana?

Näitä haastattelukysymyksiä olisi mahdollisesti tarkoitus hyödyntää myös haastateltaessa Tenavatuvan työntekijöitä. Kysymykset voisivat olla seuraavanlaiset:

1. Miten työskentelette lähivanhemman kanssa tapaamisprosessin aikana?
2. Millä tavalla tuette lähivanhemman vanhemmuutta?
3. Koetteko tarvetta työskennellä enemmän lähivanhemman kanssa?
4. Millainen työmenetelmä/työväline olisi hyödyllinen lähivanhemman kanssa työskentelyyn?

Haastatteluiden jälkeen tarkoituksenamme on tuoda työntekijöille lähivanhempien kokemaa tarve vanhemmuustyöskentelylle. Sen pohjalta tarkoituksenamme on lähteä yhdessä työntekijöiden kanssa kehittämään työvälinettä, jota he voisivat jatkossa käyttää.

Tarkoituksenamme on toteuttaa haastattelut sekä kehittämistyö eettisesti oikein sekä noudattaen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön tapoja noudattaen. Hyvän tieteellisen käytännön tärkeitä lähtökohtia ovat rehellisyys ja huolellisuus tutkimustyötä tehdessä. Aiomme käyttää opinnäytetyömme tekemisessä eettisesti oikeita tiedonhankinta- ja arviointimenetelmiä ja toteuttaa niitä parhaamme mukaan. Olemme tutustuneet huolellisesti tutkimuseettisiin periaatteisiin ja aiomme noudattaa niitä läpi opinnäytetyön prosessin. Huolellisuutta työssämme tukee se, että varaamme tutkimuksen ja opinnäytetyön tekemiseen tarpeeksi aikaa, jotta ehdimme perehtyä aiheistoon kunnolla.

Kehittämistyömme toteuttamiseksi meidän ei tarvitse kerätä haastateltavilta lähivanhemmilta henkilötietoja. Haastattelulomakkeen saatekirjeessä aiomme kertoa haastateltaville opinnäytetyöstämme, sen tavoitteesta sekä siitä, että osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista. Aiomme tuoda esille myös sen, että haastateltavista ei kerätä minikäänlaisia henkilötietoja eikä opinnäytetyöstämme voi saada selville haastateltavien henkilöllisyyksiä. Kerromme haastateltaville meidän salassapitovelvollisuudestamme ja siitä, kuinka hävitämme haastattelumateriaalit sen jälkeen, kun olemme saaneet opinnäytetyömme valmiiksi.

Haastattelun saatekirje

SAATEKIRJE

Turku 21.12.2021

Hyvä Tenavatuvan asiakas

Opiskelemme Turun ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi. Teemme opinnäytetyötämme tapaamispaikka Tenavatupaan liittyen lähivanhemman kanssa tehtävään vanhemmuustyöskentelyyn. Kehittämistyömme tarkoituksena on luoda Tenavatupaan työväline, jonka avulla lähivanhemman olisi mahdollista saada työntekijöiltä tukea omaan vanhemmuuteensa.

Haluaisimme haastatella teitä koskien omia kokemuksianne liittyen täällä hetkellä saatavaanne tukeen. Haluaisimme kuulla teidän ideoitanne ja ajatuksia siitä, miten lähivanhempien kanssa työskentelyä voitaisiin kehittää. Haastattelun pituus olisi noin 30 minuuttia.

Osallistuminen haastatteluun on täysin vapaaehtoista. Haastattelut toteutetaan anonyymisti ja luottamuksellisesti. Lopullisesta opinnäytetyöstämme teitä ei voi tunnistaa millään tavalla. Meitä sekä Tenavatuvan työntekijöitä koskee vaitiolovelvollisuus. Haastattelusta kerätyt materiaalit hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Tarkoituksenamme on toteuttaa haastattelut alkuvuodesta 2022. Jos olisit halukas autamaan meitä kehittämistyössämme, voit ilmoittaa halukkuutesi Tenavatuvan työntekijöille.

Opinnäytetyömme ohjaajana toimii yliopettaja Kari Salonen Turun ammattikorkeakoulusta, puh. 040 907 4549.

Ystävällisin terveisin,

Saana Mäki ja Emma Sandelin

Mikäli teillä herää jotain kysymyksiä opinnäytetyöhön tai haastatteluihin liittyen, voitte olla meihin yhteydessä sähköpostitse emma.sandelin@edu.turkuamk.fi ja saana.maki@edu.turkuamk.fi

Kyselylomake

Hyvä Tenavatuvan asiakas

Opiskelemme Turun ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi. Teemme opinnäytetyötämme tapaamispaikka Tenavatupaan liittyen lähivanhemman kanssa tehtävään vanhemmuustyöskentelyyn. Kehittämistyömme tarkoituksena on luoda Tenavatupaan työväline, jonka avulla lähivanhemman olisi mahdollista saada työntekijöiltä tukea omaan vanhemmuuteensa.

Haluaisimme tämän lomakkeen avulla saada teiltä vastauksia muutama kysymykseen liittyen lähivanhemman tukemiseen ja hänen kanssaan työskentelyyn. Lomake täytetään anonyymisti, eikä teitä voi tunnistaa opinnäytetyössä millään tavalla. Lomakkeet hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Jos teillä herää jotain kysyttävää, meihin voi olla yhteydessä sähköpostitse. Kiitos jo etukäteen vastauksistanne!

Emma Sandelin ja Saana Mäki

emma.sandelin@edu.turkuamk.fi & saana.maki@edu.turkuamk.fi

1. Koetko saavasi tukea omaan vanhemmuuteesi tapaamisprosessin aikana?
Jos koet saavasi, millaista tukea koet saavasi?

2. Koetko, että kaipaisit lisää työskentelyä omaan vanhemmuuden tukemiseen tapaamisprosessin aikana?

3. Millaista työskentelyä voisi olla käytännössä?

Vanhempien voimavaralomake

Vanhemman voimavarat

Voimavaramittaristo

1= täysin eri mieltä, 2= osittain eri mieltä, 3= osittain samaa mieltä, 4= täysin samaa mieltä

Koen, että jaksan arjessa hyvin

1 2 3 4

Koen, että minulla jää riittävästi aikaa levolle viikon aikana

1 2 3 4

Koen, että minulla on riittävästi aikaa arjessa ja osaan käyttää aikani hyvin

1 2 3 4

Saan apua lähiverkostostani

1 2 3 4

Osaan ottaa apua vastaan

1 2 3 4

Minulla on ystäviä, joiden kanssa olen säännöllisesti tekemisissä

1 2 3 4

Koen, että minulla on ympärilläni riittävä tukiverkosto

1 2 3 4

Huolehdin siitä, että minulla on vapaa-aikaa ja aikaa tehdä itselleni mieluisia asioita

1 2 3 4

Olen itselleni armollinen vanhempana

1 2 3 4

Koen, että taloudellinen tilanteeni on hyvä

1 2 3 4

Koen elämäntapani terveellisiksi

1 2 3 4

Pärjään riittävän hyvin lapsen kehitykseen ja kasvuun liittyvän epävarmuuden kanssa

1 2 3 4

Pystyn yhteistyöhön toisen vanhemman kanssa

1 2 3 4

Koen pystyväni rinnakkaisvanhemmuuteen

1 2 3 4

Pystyn Jakamaan vastuuta toisen vanhemman kanssa

1 2 3 4

Pystyn kuvittelemaan hyväksyväni toisen vanhemman uuden kumppanin

1 2 3 4

Mitä koet haastavaksi arjessa?

Mitkä tekijät kuormittavat sinua?

Mitä tekijät antavat sinulle voimia?

Mistä koet iloa arjessa?

Mitä muita rooleja sinulla on kuin vanhemmuus? Tulevaisuus?

Vanhempien voimavaralomake englanniksi

PARENTS RESOURCES

Resourcemeeter

1= completely disagree, 2= partially disagree, 3= partially agree, 4= completely agree

I feel that I cope well in my everyday life

1 2 3 4

I feel like I have enough time to rest during the week

1 2 3 4

I feel that I have enough time in my everyday life and I can use my time well

1 2 3 4

I get help from the people closest to me on

1 2 3 4

I can accept help

1 2 3 4

I have friends I deal with on a regular basis

1 2 3 4

I feel as if I have an adequate inner circle in my life that supports me

1 2 3 4

I make sure that I have free time and time to do things I like

1 2 3 4

I'm merciful to myself as a parent

1 2 3 4

I feel that my financial situation is good

1 2 3 4

I feel that my lifestyle is healthy

1 2 3 4

I cope well enough with the uncertainty surrounding a child's development and growth

1 2 3 4

I am able to collaborate with another parent and share responsibilities with another parent

1 2 3 4

I feel capable of co-parenting

1 2 3 4

I can share responsibilities with another parent

1 2 3 4

I can imagine accepting another parent's new partner

1 2 3 4

What do you find challenging in everyday life?

What factors burden you?

What factors give you strength?

How do you feel joy in everyday life?

What other roles do you have than parenting? Future?

